

“Tetori Rozë”, ministri Vengu: Shëndeti dhe siguria juaj në themel të çdo aktiviteti të FA-së

Këshilli i Ministrave miratoi projektligjin “Për ratifikimin e Marrëveshjes ndërmjet Sllovenisë mbi Bashkëpunimin në Mbrojtje ndaj katastrofave natyrore dhe të tjera”

Këshilli i Ministrave miratoi projektligjin “Për ratifikimin e Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Republikës së Sllovenisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë mbi Bashkëpunimin në Mbrojtje ndaj katastrofave natyrore dhe të tjera”. Kjo marrëveshje për bashkëpunimin në fushën e emergjencave civile do të ndikojë në mënyrë të konsiderueshme në rritjen e mëtejshme të kapacitetit dhe reagimit të Forcave të Armatosura të Republikës së Shqipërisë dhe Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile në përballimin e situatave të krijuara nga fatkeqësitë natyrore ose fatkeqësitë e tjera. Sipas marrëveshjes, kjo ndihmë e ndërsjellët mund të përfshijë ekipe shpëtimi dhe ekspertë individualë, pajisje mbrojtëse dhe shpëtimi dhe ndihmë humanitare. Për të siguruar një ndihmë

më të shpejtë dhe më të efektshme në mbrojtje dhe shpëtim dhe në eliminimin e pasojave të një fatkeqësie, në bazë të kësaj marrëveshjeje, palët do t’iu japin ekipeve të shpëtimit dhe ekspertëve individualë, që ofrojnë ndihmë, një procedurë të thjeshtuar për kalimin e kufirit shtetëror, duke marrë parasysh kushtet e aplikueshme të hyrjes. Po ashtu në marrëveshje përcaktohet se avionët dhe anijet mund të përdoren për transport emergjent të ekipeve të shpëtimit ose ekspertëve individualë që ofrojnë pajisje ndihme, mbrojtjeje, shpëtimi dhe lloje të tjera të ndihmës në përputhje me këtë marrëveshje. Ndërsa përdorimi i avionëve ushtarakë dhe anijeve ushtarake për qëllimet e kësaj marrëveshjeje lejohet vetëm në marrëveshje me shtetin pritës. Marrëveshja pritët të ratifikohet edhe në Parlament.

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, gjeneralmajor Arben Kingji vizitoi Qendrën e Trajnimit Profesional të Ushtarëve në Bunavi, dhe Regjimentin e Këmbësorisë së Jugut në Poshnje. Ai u takua nga afër me rekrutë, kadetë dhe studentë, të cilët po zhvillojnë programin e stërvitjes individuale bazë, faza e parë e procesit transformues ushtarak që i pajis me njohuritë bazë profesionale për të shërbyer devotshmërisht në radhët e Forcave të Armatosura.

Ministri i Mbrojtjes z. Pirro Vengu vizitoi Shkollën e Trupës, në Bunavi nga ku dha një mesazh për të gjitha gratë dhe vajzat, pjesë të Forcave të Armatosura, në kuadër të “Tetorit Rozë”, muajit të ndërgjegjësimit kundër kancerit të gjirit.

I shoqëruar edhe nga ministrja e Shëndetësisë znj. Albana Koçiu, ministri Vengu u shpreh se, është përgjegjësi e Ministrisë së Mbrojtjes që të kujdeset në mënyrë të posaçme për shëndetin dhe mirëqenien e grave dhe vajzave të Forcave të Armatosura.

“Ne jemi të vetëdijshëm për përgjegjësinë sociale që kemi si Ministri e Mbrojtjes dhe si FA, për t’iu gjendur pranë në çdo sfidë shëndetësore, aq më tepër që kjo sfidë ka tendencë të shtrihet dhe të bëhet më e rrezikshme. Prandaj, parandalimi dhe veprimet ndërgjegjëse kanë një domethënie të veçantë. Ky mesazh nuk duhet të shkojë vetëm për gratë dhe vajzat, por edhe për burrat dhe djemtë, të cilët duhet të jenë mbështetje për koleget, motrat, nënat dhe bashkëshortet e tyre”, - theksoi Ministri i Mbrojtjes. Ministri falënderoi ministren e Shëndetësisë, znj. Albana Koçiu për vendosjen në dispozicion të FA-së të njësive lëvizëse të diagnostikimit, në mënyrë që oficeret, nënoficeret e rekrutet e reja në Bunavi të realizojnë diagnostikimin dhe kontrollin parandalues për kontrollin e gjirit.

“Vetëm bashkë mund të ndërtojmë një mjedis, ku shëndeti dhe siguria juaj janë në themel të çdo aktiviteti që keni në FA. Unë, personalisht, së bashku me ju dhe ekipin, premtoj se do të marrim iniciativë që shëndeti juaj të jetë në bazë të çdo aktiviteti të formimit, ndërgjegjësimit dhe mirëqenies, jo vetëm për ju, por edhe për familjet tuaja”, - u premtoi ministri Vengu grave dhe vajzave në uniformë. Një prej të prekurave nga kjo sëmundje, nënkolonel Esmihan Durbaku, gjatë fjalës së saj në këtë takim, u bëri thirrje të gjitha grave brenda familjes së FA-së, por edhe të gjitha grave shqiptare të mos neglizhojnë kontrollin.

Nga ana e saj, ministrja e Shëndetësisë, znj. Albana Koçiu u shpreh se, të gjitha gratë duhet të marrin pak kohë për t’u diagnostikuar, me qëllim që zbulimi i sëmundjes të bëhet në fazë të hershme: “Ne menduam që do të ishte një mundësi shumë e mirë për të folur edhe këtu e për të ndërgjegjësuar gratë, vajzat, por edhe familjarët, për rëndësinë që ka diagnostikimi i hershëm për kancerin e gjirit”, - u shpreh ministrja Koçiu, duke i cilësuar gratë dhe vajzat në uniformë një shembull frymëzimi. Ministrja e Shëndetësisë i ftoi që përveçse gjatë muajit të tetorit, ato ta kryejnë kontrollin edhe gjatë gjithë vitit. Aktualisht, Forcat e Armatosura numërojnë 1.642 gra, nga të cilat 955 janë nën uniformë, përfshirë 395 oficeret, 360 nënoficeret dhe 200 ushtarë, të cilat kanë mundësi të përfitojnë nga kontrollin falas në këtë muaj të ndërgjegjësimit.

“Tetori Rozë”, ministri Vengu: Shëndeti dhe siguria juaj në themel të çdo aktiviteti të FA-së

Zvogëlimi natyral i risqeve nga fatkeqësitë, temë e vizitës së një grupi të përbërë nga institucionet e interesit në Japoni

Një grup përfaqësues nga Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (AKMC), Agjencia Kombëtare e Pyjeve (AKP), Instituti i Gjeoshkencave (IGJEO), Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor (ASIG) dhe Ujësjellës Kanalizimet Tiranë (UKT), zhvilluan një vizitë studimore në Tokio, Japoni, në kuadër të projektit “Ndërtimi i Kapaciteteve për Sistemin Kombëtar të Informacionit për Zjarret në Pyje (NFFIS) dhe Zgjidhjet e Bazuar në Natyrë për Zvogëlimin e Risqeve nga Fatkeqësitë (NbS-DRR)”, një vend ku 70% e sipërfaqes përbëhet nga pyje.

Gjatë kësaj vizite, e cila kishte për qëllim shkëmbimin e përvojave dhe praktikave më të mira në menaxhimin e pyjeve dhe zbatimin e metodave për zvogëlimin e risqeve natyrore, përfaqësuesit shqiptarë morën pjesë në trajnime intensive me ekspertët japonezë, të cilët prezantuan strategjitë më të përparura për parandalimin dhe menaxhimin e zjarreve në pyje. Këto trajnime përfshinin teknika për përdorimin e zgjidhjeve të bazuara në natyrë për zvogëlimin e risqeve nga fatkeqësitë, si dhe për aplikimin e teknologjive të reja për mbrojtjen e burimeve natyrore.

Grupi shqiptar vizitoi institucione si Agjencia e Pyjeve dhe Agjencia e Menaxhimit të Zjarreve dhe Fatkeqësive, ku u prezantuan projekte për mbrojtjen e pyjeve dhe metodat për kontrollin e erozionit, si dhe u demonstruan aktivitetet më të fundit për menaxhimin dhe parandalimin e fatkeqësive natyrore.

Grupi shqiptar vizitoi institucione si Agjencia e Pyjeve dhe Agjencia e Menaxhimit të Zjarreve dhe Fatkeqësive, ku u prezantuan projekte për mbrojtjen e pyjeve dhe metodat për kontrollin e erozionit, si dhe u demonstruan aktivitetet më të fundit për menaxhimin dhe parandalimin e fatkeqësive natyrore.

Eksperienca të tilla e ndihmojnë AKMC-në në misionin për forcimin e kapaciteteve kombëtare për menaxhimin e zjarreve në pyje dhe zbatimin e zgjidhjeve inovative për zvogëlimin e risqeve natyrore në Shqipëri.

Në vijimësi të aktiviteteve promovuese “Ditë të Hapura”, të rinjtë dhe të rejat u njohën më nga afër me kriteret dhe procedurat e rekrutimit, si dhe avantazhet që ofrojnë Forcat e Armatosura për një arsimim cilësor dhe karrierë të sigurt.

Komandanti i AFA-së, gjeneral brigade Bardhyl Nuredinaj priti Atasheun gjerman, nënkolonel Hans Peter Wasler

Akademinë e Forcave të Armatosura e vizitoi atasheu gjerman, nënkolonel Hans Peter Wasler, i cili u prit nga Komandanti i Akademisë së Forcave të Armatosura, gjeneral brigade Bardhyl Nuredinaj.

Gjatë këtij takimi u diskutua bashkëpunimi në fushën e arsimit ushtarak, shkëmbimi i programeve mësimore me interes të përbashkët, pjesëmarrja në veprimtari kërkimore-shkencore, si dhe krijimi i mundësive të ushtarakëve tanë për ndjekjen e ciklit të tretë të studimeve (doktoraturave).

Përfundoi Kursi Bazë dhe i Avancuar i Kërkim - Shpëtimit në zonat urbane, Pomozatin, Kosovë

10 efektivë të Kompanisë së Kërkim - Shpëtimit në bazën e mbështetjes dhe emergjencave civile, përfunduan “Kursin Bazë dhe të Avancuar të Kërkim - Shpëtimit në zonat urbane”, i cili u zhvillua në Qendrën Ndërkombëtare të Kërkim - Shpëtimit në Pomozatin, Kosovë.

Ky kurs i organizuar në dy nivele, atë bazë dhe të avancuar, shërbeu për rritjen profesionale të efektivëve, duke i pajisur me njohuritë bazë e më të specializuara për të reaguar dhe mbështetur popullsinë në rast të fatkeqësive natyrore dhe njerëzore, të tilla si tërmete, aksidente masive, shembje objektiv. Për më shumë se një muaj, kursantët përvetësuan koncepte bashkëkohore në lidhje me metodat, parimet dhe procedurat e përdorura për realizimin e operacioneve në mbështetje të emergjencave civile.

Përmes stërvitjeve në terren, me anë të skenarëve të ndryshëm, përfshirë dhe rastin e një tërmeti, personeli i kursit të kërkim - shpëtimit në zonat urbane, demonstroi përgatitje të lartë, duke kryer veprime konkrete ditën dhe natën për kërkimin dhe evakuimin e personave të mbetur nën rrënoja, tërheqjen dhe lëshimin e të plagosurve me litar, dhënie të ndihmës së parë.

Përfundoi ndërtimi i urës tip “Bailey” në fshatin Rragam, bashkia Shkodër

Ekipi i ekspertëve në kompaninë e urave në Batalionin e Xhenios, realizuan me sukses detyrën për ndërtimin e urës tip “Bailey”, në fshatin Rragam, njësi administrative Gur i Zi, bashkia Shkodër.

Për më shumë se një javë efektivët e kompanisë së urave punuan intensivisht dhe pa ndërprerje, duke iu dhuruar banorëve të fshatit Rragam, urën metalike me gjatësi 18 metra me seksion 2/1 dhe peshëmbajtje 40 ton.

Kjo urë, e cila do të lidhë fshatrat Gjoç, Rragam dhe Mazrek, do ti shërbejë komunitetit, duke lehtësuar dhe përmirësuar jetesën e tyre të përditshme.

ANJEZA MUSOLLARI,
Shefe e Sektorit të Botimeve

A gëzojnë sot qeniet humane parime dhe vlera morale të cilat janë vija ndarëse me qeniet shtazore?

Aristoteli i madh mes shumë thënieve të tij të mençura tha: “Shkëlqimi i moralit ndodh si pasojë e vesit. Ne bëhemi të drejtë, duke bërë vepra të drejta, të përmbajtur, duke bërë vepra të matura, trima, duke bërë vepra guximtare”.

Sot duket se këto rregulla, sjellje, parime e ndjenja dhe këto veti pozitive të njeriut as që duken në horizont, as që janë prezente në jetën tonë. Sikur të ketë rënë një breshër dhe t’i ketë zhdukur nga faqja e dheut këto veti pozitive njerëzore. Pra sot as që mund të flitet për moral, rregulla a parime apo norma njerëzore.

Dikur ajo që konsiderohej e virtytshme ishte e përcaktuar qartë. Një njeri ose ishte i ndershëm, besnik, i dëlirë dhe i respektuar, ose jo. Sot, termin «virtyt» e ka zëvendësuar termi «vlera morale», çdo njeri ka të drejtën të zgjedhë se çfarë të konsiderojë virtyt e çfarë jo.

Vlerat morale mund të jenë bindje, mendime, qëndrime, ndjenja, zakone, norma të mirësjelljes, parapëlqime, paragjykime madje edhe shije personale, pra çfarëdo gjëje që një individ, grup ose shoqëri vlerëson në një kohë të caktuar për çfarëdolloj arsyeje.

Në shoqërinë e sotme liberale, njerëzit ndihen të justifikuar për të zgjedhur vlerat e veta morale, siç do të zgjidhnin ushqimet në supermarket.

Po atëherë, ç’do të ndodhë me atë që është vërtet e virtytshme dhe e moralshme?

Si kurrë më parë, raportet e shoqërisë me etikën dhe të sjelljes njerëzore me moralin janë bërë shumë të paqarta dhe kaotike.

Përmasat e reja të këtij fenomeni janë bërë shumë të dukshme edhe në shoqërinë shqiptare. Kjo është arsyeja pse besoj se të gjithë si qytetarë kemi shqetësimin social, pikërisht për situatën morale të dalë jashtë kontrollit.

Shumë karakteristika etike e vlera të sjelljes morale të sjelljes së njerëzve që kanë qenë tipike në të kaluarën, po zhduken nga ndikimet e forta të postmodernitetit dhe për pasojë, gradualisht po ato zëvendësohen nga jeta morale e turbullt, etikisht e pasigurt, shpirtërisht e zbrazët.

A është morali i shoqërisë në krizë, apo është vështirësuar adaptimi i tij me kohët e sotme moderne?

Duket qartë që në të ashtuquajturën kohë moderne situata morale ka ndryshuar dhe si rrjedhojë edhe sjellja sociale dhe komportimi etik i njeriut postmodern. Natyrisht, tipari esencial i kohës sonë dhe kushti për të gjetur zgjidhje të reja dhe adekuate morale për kohën, është teza e debatueshme nëse morali është shumëfishim apo shuarje e sistemit të vlerave të kohës së kaluar, të realitetit ekzistues dhe realitetet e reja të kohës moderne që po jetojmë? Padyshim deri sa të ekzistojë shoqëria njerëzore, është e natyrshme të besohet se edhe funksionimi moral i jetës do të ketë si kusht ekzistencial idenë se, pavarësisht individualizimit etik dhe diversitetit të sjelljes personale të njeriut, ai në mënyrë të natyrshme do të jetojë dhe lëvizë brenda disa parametrave humane e kontureve morale të qenies së njësuar nga korniza etike funksionuese e kohës.

Në kohën e sotme ka një shqetësim etik universal, që shfaqet në mënyrë evidente edhe në shoqërinë tonë. Ajo në thelbin e vet ka të bëjë me procesin e zgjeruar e gjithnjë e më shumë të përhapur të braktisjes së vlerave etike dhe zëvendësimin e tyre me “parime të reja” morale.

Bota po përballlet me procesin e një lloj falimentimi moral e shpirtëror, i cili në kohën e sotme është bërë më i rrezikshëm se falimentimet e mundshme financiare, të cilat janë më të rikuperueshme. Në vend të jetës me bazament moral, njerëzit kërkojnë një jetë me bazament të sigurt individual, madje këtë ndjesi sigurie materiale, që po zëvendëson dukshëm vlerën dhe nevojën e “sigurisë morale”, njerëzit janë gati ta “blejnë” me çdo çmim. Në konstatimin tim personal, për të cilin shumë dua të jetë i

‘Bëni si pemët, ndryshoni gjethet por ruani rrënjët. Ndryshoni idetë por ruani parimet’

gabuar, po shtohen njerëzit, të cilët nga mungesa e “stofit moral” personal, shndërrohen në qenie që e lënë veten në duart e të tjerëve, duke e bërë kështu jetën personale pa vlera morale, të vlerësuar dhe të kontrolluar nga të “tjerët” apo të “varur” tërësisht nga faktorët e jashtëm jo moralë.

Mungesa e vlerësimit të moralit dhe zbehja e njeriut nga nevoja e ngutshme e respektimit të rregullave etike, po krijon kushtet sociale për krijimin e njerëzve të pa lidhur moralisht.

Morali dhe ndikimi i tij social, sot po shfaqen të pafuqishëm përballë forcës së rregullave të tregut, magjisë së pushtetit dhe ndikimit determinant të parasë mbi vlerat morale të shoqërisë. Në këto kushte duket me shumë vështirësi mundësia që të realizohet procesi i “riarmatimit moral” të shoqërisë, sepse është proces që pengohet, jo nga fakti se njerëzit janë të prirur moralisht të zgjedhin rrugën e gabuar, por ngaqë shoqëria krijon kushte dhe ka sjellë modele të paravendosura të ndërtimit vetëm material dhe përgjithësisht jo moral të jetës së njeriut.

Bota postmoderne i ka dhënë prioritet njeriut, që është i aftë të gjejë e përpusojë mekanizmin e “racionalizmit instrumental”, për të realizuar qëllimet materiale, por nuk bën gjë kur është fjala për racionalizimin e vlerave morale të njeriut në jetën e përditshme. Kjo është arsyeja pse është masivizuar procesi i përballjes me një tjetër lloj njeriu, i cili përgjithësisht është pa dimension moral, i ftohtë, arrogant, materialist dhe që operon me parimet instrumentale të “qenies efikase” dhe njeriut pragmatist.

Tani shoqëria ka krijuar njeriun pa dimension moral, të dhënë tërësisht pas qëllimeve personale dhe interesave materiale që janë bërë “lënda e vetme djegëse” që vë në lëvizje motorin social të

shoqërisë së sotme. Koha po tregon për fat të keq se jeta e njeriut nuk po ecën drejt përmirësimeve morale apo drejt së ardhmes së sigurt etike.

Në kohën tonë kjo situatë të çon në pranimin e konstatimit filozofik, se sa më i dobët të bëhet në shoqëri sistemi funksionues i vlerave morale, aq më i fortë duhet të bëhet organizimi i vullnetit pozitiv e qytetar i njeriut.

Erozioni i vlerave tradicionale dhe rënia e moralitetit në “jetët komunitare” është mjaft shqetësues, fëmijët e shekullit XXI rriten dhe edukohen në mënyrë të tillë që të qëndrojnë në këmbët e tyre të palëkundur që herët në jetë. Këta bëhen të rinj të pavarur politikisht dhe ekonomikisht, shumë më herët se sa brezat e mëparshëm, por e gjitha kjo ka edhe koston e saj. Pavarësisht ekspozimit kaq të madh ndaj njohurive dhe zhvillimeve teknologjike, kompleksiteti në shoqërinë moderne vazhdon të rritet. Konkurrenca për të qenë në avantazh ndaj tjetrit “vret” vlerat njerëzore të përkujdesjes, ndarjes me të tjerët, dhe pranimin e tyre me zemër. Duket sikur gjithçka është transformuar në një “luftë pa rregulla” për fitime materiale. Duket sikur të rinjtë i kanë harruar disa rregulla sociale që duhen zbatuar. Rrallë shoh të rinj që thonë “Faleminderit!” për shërbimet që marrin, qoftë edhe nëse ky falënderim shkon për kamerierin që u shërben atyre kafën e mëngjesit.

Nuk mendoj se Europa do të na pranojë ne si shoqëri me këtë diskurs të madh, të mos kuptuarit se, etika, parimi dhe ndërgjegjja janë personale, por kusht i domosdoshëm për bashkëjetesën kolektive të një shoqërie, e cila duhet t’i ketë primare këto norma që kultivohen përgjatë jetës me njeriun.

Lufta në Skërficë të Fushëbardhës dhe dëshmorët e saj

Prof. Asoc. Dr. Zaho GOLEMI

Në Qafë të Skërficës të Fushëbardhës, më datën 19.10.2024, u përurua “Shtëpia” e dëshmorëve që luftuan 110 vjet më parë me andartët grekë. Miq e dashamirës të shumtë nga qarku Gjirokastrë e Vlorë, deputetë të Parlamentit Shqiptar, kryetari i Gjykatës së Lartë, Sokol Maliq Sadushi, deputeti Petro Koçi e Vullnet Sinaj, Dino Selimi, Tërmet Peçi, Ardi Veliu, Ardit Bido, prof. Rami Memushaj, Irfan Bilbilaj, prof. Bernard Zotaj, që përfaqësonte edhe kryetarin e Labërisë Agim Çiraku, Arben Bllaci, Flamur Hasimi, që përfaqësonte edhe Kryetarin e OKDA dr. Gjergj Velo, msc. Behar Salillari nga Departamenti i Dëshmorëve në MM, dr. Gjergj Bizhga, dr. Arnold Pashaj, Abaz Goxhaj, klerikë të shquar Hysen Shehu, dervish Mikel Onjea, dervish Ermal Hoxha nga Krahësi, dervish Hetem Resuli nga Koshtani, Mareglen Basho, Gazmend Allkja, Luan Muca, Ëngjëllush Bellaj, Mitat Bellaj, Alush Kërra, Astrit Muho, Sefer Muho, dhe anëtarë të SHKA-së “Fushëbardha”, SHHUSH, SHAK-së “Labëria”, Shoqatat “Vajzë”, “Dukaj”, “Kallarat”, “Dr. Bilal Golemi”, “Lunxhëria”, Organizata e Dëshmorëve, veteranëve, Dega e Labërisë së Sarandës, grupet polifonike të Fushëbardhës dhe Zhulati, etj., që morën pjesë dhe nderuan në përrurimin e memorialit të Skërficës dhe përkujtimin të nëntë dëshmorëve të rënë në luftën e Skërficës, më 20 deri më 25 qershor 1914. Merrte pjesë edhe e dërguara e posaçme e kryetarit të Bashkisë së Delvinës Besmir Veli, znj. Erinda Seitaj njëherazi edhe kryetare e Këshillit Bashkiak të Delvinës, të dërguar të posaçëm të kryetarit të Bashkisë së Gjirokastrës Flamur Golemi, por edhe mjaft pjesëmarrës nga Krahina e Kardhiqit, Rrëzomës, Delvinës, Sarandës, Gjirokastrës; Organizatorët ishin nga SHKA “Fushëbardha”, Nexhip Onjea, Zaho Golemi, Trifon Golemi, Pajtim Bello, Dervish Mikeli, Hoshho Onjea, Angjelo Kazo, Teli Resuli, Ana Kazo, Adriatik Cama. Memoriali i Skërficës i hap rrugën memorialit të ri që do bëhet në Senicë për 5 dëshmorë në kuadrin e 80-vjetorit të çlirimit të Atdheut.

Përkujtohet lufta e përgjakshme që u zhvillua më shumë se një shekull më parë në Qafë të Skërficës, në qafën që ndan e bashkon Gjirokastrën me Delvinën, në qafën që konsiderohet një ndër portat e Labërisë, që ka pritur e përcjellë përmes këtyre shtigjeve në shekuj bij të Labërisë që shkonin e vinin luftërave në mbrojtje të truallit arbëror. Lufta e Skërficës është ngjarja më madhore e 110 viteve më parë, një luftë e përgjakshme njëjavore që ka ngelur në memorien e shqiptarëve si qëndresë luftarake dhe mbijetesë në mbrojtje të truallit shqiptar, të Labërisë.

Skërfica, Fushëbardha, mbarë fshatrat e Labërisë dhe më gjerë kanë qenë dhe kanë mbetur një nga gjësimet e shumta luftarake të historisë shqiptare dhe më të përgjakshme që tashmë studiohet edhe në Akademinë Ushtarake shqiptare. Lufta e Qafës së Skërficës u zhvillua pas kuvendit të Shtëpëzimit të 10 prillit 1914, në kohën kur nisi mësymja masive për të shfarosur Jugun e Shqipërisë, të pabindur ndaj qeverisë autonomiste të Zografos, betejës së Cepos e masakrave të shumta në të gjithë jugun e vendit tonë. Është fakt se për këtë luftë të përgjakshme u mobilizuan gjithë resurset e mundshme materiale luftarake e njerëzore të shqiptarëve.

Fakt ishte se gjithë Jugu i Shqipërisë ishte në luftë. Për luftën e

Skërficës mobilizimi ishte maksimal dhe organizatorët ishin banorët e Fushëbardhës, ku i ra për pjesë mbrojtja e fshatit, por dhe gjithë Labërisë për t'i shpëtuar vrasjeve dhe djegieve masive të andartëve të pamëshirshëm. Fakt është se për këtë luftë çeta e Fushëbardhës doli në frontin e saj në Skërficë me luftëtarë të udhëhequr nga kryeplaku dhe komandanti i çetës së Fushëbardhës Halil Sullo, por luftuan edhe luftëtarë nga Delvina, Gjirokastra, krahina e Rrëzomës, krahina e Kardhiqit, Libohova, Çamëria etj. Porta e Labërisë nga ana jugore ishte hyrja nga Luvadhi në Skërficë drejt Fushëbardhës. Skërfica ishte një luftë lokale, ku fqinjët tanë synonin jugun e Shqipërisë, shfarosjen e një popullate autoktone që jetonte në truallin mijërvjeçar. Kjo çoi fqinjët jugorë drejt objektivit strategjik të vjetër, ku ushtria bashkë me andartët shkaktuan shkatërrime masive, masakra e barbari të panjohura. Lufta në Skërficës nuk është një betejë e shkëputur e vitit 1914. Ajo është vijimësi qëndrese e nisur në frontin e kryeqendrës së vilajetit Janinës si dhe në frontet e tjera të luftës. Në Skërficë foli gryka e pushkës, por edhe me gurë dhe me çfarë të mundnin çeta e Fushëbardhës, më 20 qershor 1914, dërgoi një postë të përparuar zbulimi me 12 luftëtarë tek Gurët e Bashe, që kryenin zbulim mbi kampin andart të vendosur në Qafë të Luvadhit.

Ishin këta 12 luftëtarë që ndezën të parët qëndresën. Çeta u rrit me shpejtësi nga 40 vetë, vetëm në pak orë në rreth 120 luftëtarë, me komandant Halil Sullon ish-kryeplak dhe komandant i çetës që shkroi histori qëndrese deri në largimin e fshatrave drejt Vlorës. Agresorët me 450 andartë e ushtarë, të drejtuar nga shtabi madhor i vendosur në Jorgucat e Delvinë. Kjo forcë mbështetej edhe nga 1500 andartë të skalionuar, të pajisur me armët më moderne të kohës, përfshi artilerinë. Batalioni me andartë e ushtarë dhe major Korjaskonis, e mbylli me turp karrierën në Skërficë përballë trimërisë labe dhe jo vetëm. Shtabi madhor akademik i fqinjëve, i pajisur me taktika, strategji, armatime e topa dështoi kundër kryengritësve popullorë të formuar në “akademinë” e betejave populllore. Në Skërficë i thanë “ndal!”, grabitjes së tokave arbërore, në një pozicion strategjik natyral, si një xhephane lufte, ku shqiptarët kishin pritur me jatagan dhe me pushkë pushtuesit në gjithë epokat dhe shekujt. Në mbështetje të frontit të luftës së Skërficës ishin burra, gra, pleq, dhe fëmijë, të drejtuar nga trimi, kryeplaku luftëtarë e organizatori Halil Sullo, të vendosur për mbrojtjen me çdo kusht të Qafës së Skërficës deri në largimin e krejt popullatës së fshatrave që andartët kishin vendosur t'i dignin plotësisht dhe të shfarosnin çdo frymor të kësaj zone. Forcat andarte depërtuan në shtigje të fshehtë të Skërficës në drejtim të Pilloit, që ishte edhe një ndër faktorët e përshpejtimin të tërheqjes drejt Vlorës të popullatës. Qafa e Skërficës u kthye në istikam qëndrese të përgjakshme. Artileria shkëmbore e përdorur me aq mjeshtëri në periudha e kohë të ndryshme në Shqipëri, u përsërit edhe në Skërficë. Drejtimi i Gjinitishtës dhe Vrahollit u kthyen në kala qëndrese nga ku rrokulliseshin gurët masivisht nga vëllezërit Dervish, Hadër e Medi Yzeiri dhe luftëtarë të tjerë.

Përgjakja një javore përfundoi me rënien në fushëbetë të shumë dëshmorëve, një humbje të konsiderueshme me 9 luftëtarë shqiptarë të vrarë dhe 60 të plagosur; ndërsa forcat andarte lanë në Skërficë rreth 60 të vrarë dhe rreth 120 të plagosur. Garantimi i tërheqjes së banorëve të fshatrave në drejtim të Vlorës, u realizua pasi andartët depërtuan përmes “kalit të Trojës”, nga mali i Pilloit, në Qafën e Skërficës. Kështu që luftimi vijoi nga njëra llogore në tjetrën në thellësi. Kameniku, Vraholl, Gurët e Bashe, Gropa e Dërrasës, Qafa e Skërficës u kthyen në kala qëndrese natyrore të pakapërcyeshme pushtimi.

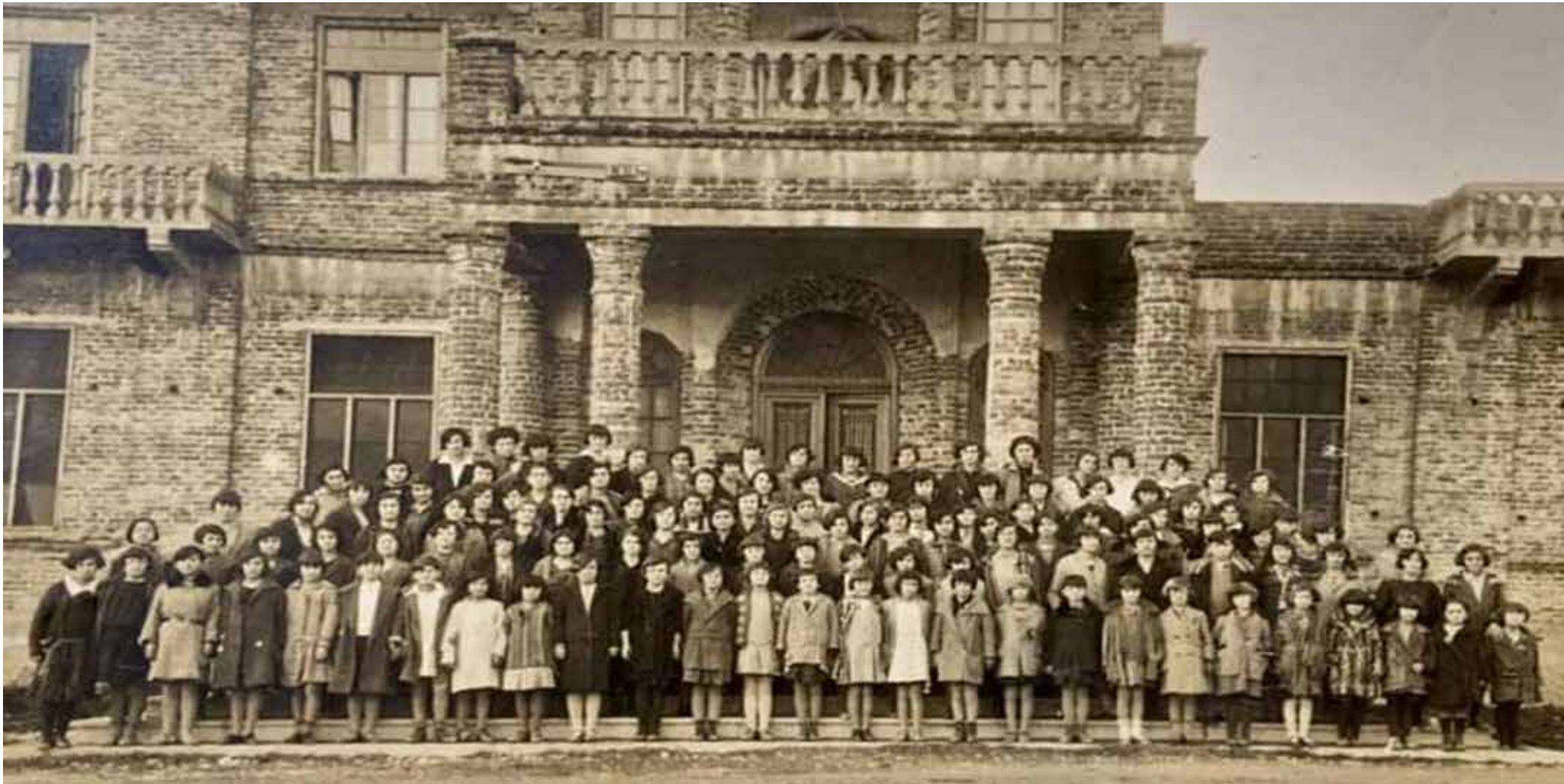
Fushëbardhas dhe bashkë-krahinas nga Krahina e Kardhiqit dhe Rëzomës shkruan epope trimërie dhe rikonfirmuan atë që shqiptarët nënshkruanin për lirinë në betejë me gjak heroizmi. Lajmërimet për tërheqjen e popullatës drejt Vlorës e transmetonte Komandanti i

çetës nëpërmjet korrierit të luftës së Skërficës Cenko Onjea. Ditë e natë gjithë mbështetja e popullatës ishte për luftën, për frontin e Skërficës. Ndërkohë ishte vrarë edhe dëshmori 22 vjeçar Cenko Onjea në lëndinë të blertë të Qafë Dardhës sipër Fushëbardhës. Por çeta vijoi të luftonte kundër andartëve dhe ushtrisë me një qëndresë të pashembullt historike, duke luftuar trimërisht, pa mbështetje të strukturave qeveritare, kur qeveria e Ismail Qemalit kishte dhënë dorëheqje që në janar 1914, por edhe pa mbështetje të Qeverisë së Vidit dhe as ushtarakëve të xhandarmërisë holandeze që ishte prezent në vendin tonë, ku mund të themi që edhe sabotimi i luftës së shqiptarëve bëhej nga Tomsoni, që bënte pakt me grekët në marrëveshjen e Korfuzit. Kërcënimi i Skërficës, që ishte edhe një ndër pesë portat hyrëse të Labërisë, ishte serioz dhe u mbrojt vetëm me gjak. Në flakë u ndezën Shpella e Dhespinës, Shkëmbi i Kaze, Nomeja e Qershisë, Përroi i Shametit, Qafa e Trullave, Gropa e Dërrasës, Vrahull e deri në Qafë të Skërficës. Tashmë historia e rënies së dëshmorëve është e dokumentuar dhe shkruar në memorien e Labërisë dhe gjithë shqiptarëve: Halil Sullo komandanti i çetës që u vra në hyrje të Shkëmbit të Skamanos; Dalip Kondi u plagos rëndë në të majtë të Qafës së Skërficës sipër përroit të sipërm e shkoi në drejtim të “Përroit të Shametit” dhe vdiq tek piksaret, eshtrat e të cilit janë gjetur pas tre vjetësh në sipërfaqe bashkë me pjesën metalike të pushkës; Mete Jonuzi ra heroikisht tek Kroj i Resule, pranë Gurëve të Bashe; Sejdi Baho u plagos rëndë në “Gropën e Gjeshtres” dhe ndërroi jetë në spital në Tepelenë; Rizal Muho u vra tek Nomeja e Panjës mbi Kamenik, ku për një shekull vendi i rënies u thirr “Lisi i Rizal Muhos”; Halil Norra u vra në Qafë të Skërficës, në të djathtë të kroit të sipërm të Skërficës (kur e shikon nga Qafa e Luvadhit nga ana jugore); Surja Tefa i plagosur rëndë luftoi trimërisht në Qafën e Trullave me mauzer dhe nagant, pa u dorëzuar dhe kur jeleku ishte mbuluar me gjak luftoi deri në vdekje e nuk dorëzohej edhe nga torturat çnjerëzore të andartëve. Në xhephanen e Cepos ra dëshmor Haxhi Muxhai nga Zhulati dhe sa e sa djem nga gjithë Jugu i Shqipërisë.

Dëshmorët e Skërficës janë në panteonin e përjetshëm të mirënjohjes së kombit, por lufta kishte edhe dhjetëra të plagosur si Murat Cama, Hadër Uzeiri, etj., të cilët pas shërimit të plagëve morën pjesë dhe në Luftën e Vlorës më 1920. Në Skërficë nuk u bë pakt me dredhinë, nuk u kërkua “besë” nga pabesia. Lufta ishte e ashpër edhe më në thellësi të Labërisë, në Zhulat, Golem e deri në Kuç, Kallarat, Bolenë, Borsh, Llogora etj. Shqiptarët u trupëzuan me qafën-kala natyrore të Skërficës, dhe ngelën në panteonin e kombit dhe në memorien populllore. Dëshmorët janë dhëndurë lirie në panteonin e kombit, janë në kujtesën shqiptare dhe janë në lapidar përjetësisht në Skërficë dhe në Fushëbardhë. Memoriali-lapidar që ngriti fshati Fushëbardhë me brigadën e saj të ndërtimit, të viteve 70-të të shekullit të kaluar, nuk u la në harresë. Gjaku i dëshmorëve që ranë në këtë betejë në Luftën e Skërficës (20.6.1914 deri 25.6.1914) mbetet një apel për mos përsëritje të kësaj historie të hidhur. Fushëbardha, gjithë treva përreth, Labëria nuk mund të harrojnë gjakun e derdhur. Kjo luftë ka hyrë në axhendën kombëtare të studimeve historike ushtarake të luftërave të popullit shqiptar, ku kanë rënë 9 dëshmorë: Halil Sullo (1864 -1914), Halil Norra (1886 -1914), Surja Tefa (1887 -1914), Rizal Muho (1889 -1914), Sejdi Baho (1889 -1914), Dalip Kondi (1892 -1914) Cenko Onjea (1892 -1914), nga Zhulati Haxhi Muxhai (1883 -1914), dhe nga Golemi: Mete Jonuzi (1887 -1914). Fiset e tyre jetojnë sot edhe në trevën e bashkisë së Gjirokastrës, Delvinës e më gjerë. Poeti, atdhetari, luftëtar dhe doktori, që lidhi plagët e luftës në Skërficë, Ramiz Harxhi para më shumë se një shekulli do të shkruante në SHBA: “...Të pavdekur janë gjithë ata luanë,/Për nder të kombit u grin’e u vranë...”. Këngët për Qafën e Skërficës të pagëzuar tashmë si Qafa e Dëshmorëve janë të shumta: Në Skërficë që u ndez flakë./ Luftë ditë e luftë natë, /Lufton Halili (Sullo) me Dalipnë (Kondin)./ U gjakosnë për të mbrojtur Shqipërinë. /Seç nderojnë historinë, /Me gjak e shtuan lavdinë...”, si dhe “Lufta seç u ndez në qafë./Të parët vanë djemtë tanë, Halili me Cenko djalnë, Rizali me Surjanë, Halili me Dalip asganë, Metja me Sejdinë, Ç’e nderuan Shqipërinë...”, “...Fushëbardha maja e qafa mali./S’ të përkuli dot junani./Se kishte zotë vatani, /U ngulët te istikami,/Nga Luvadhi në Skërficë, / Edhe nata bëhej ditë,/Dyqind burra të stërralltë,/ Luftarakë djemtë tanë,/ Për lirinë dhe për vatanë...”.

Kohët kanë ndryshuar, por historia ngelet dhe kur jemi të ulur në tavolinat e sigurisë botërore edhe në strukturat ekonomike europiane, sikurse ngelet ngatërrestar i ashtuquajtur “ligj lufte”. Me fqinjët tanë jemi në NATO, organizmin më të madh dhe më të sigurt të sigurisë Botërore. Me fqinjët do të jemi edhe në Bashkimin Europian, por identiteti kombëtar do të ngelet i pandryshuar dhe larg nacionalizmave. Paqja dhe vetëm paqja dhe vëllazëria e Popujve dhe kombeve do të çojë njerëzimin përpara në prosperitet ekonomik dhe siguri kolektive. Nderimi dhe respekti për dëshmorët që ngelen në lapidar është nderim për veprën heroike të luftëtarëve të Skërficës, është nderim për gjakun e derdhur të dëshmorëve për Shqipërinë tonë të dashur.

Korça, djepi i kulturës dhe arsimit në 133-vjetorin e 'Shkollës së Parë të Vashave'

23 tetor 1891, 133 vite nga hapja e "Shkollës së Vashave" në Korçë, nga familja e njohur Qirjazi.

Themelimi i shkollës së parë shqipe në Korçë, e njohur zyrtarisht më 1887 frymëzoi Gjerasim Qiriazin dhe motrën e tij Sevasti Qiriaz-Dakon të hapin një shkollë për vajza. Me ndihmën e Naim Frashrit dhe veçanërisht misionarëve amerikanë dhe anglezë, ata i siguruan lejet e nevojshme nga Stambolli. Personeli i shkollës në vitet e para sipas Polikseni Luarasi përbëhej nga: Gjerasim Qiriaz, drejtor, Sevasti Qiriaz, Thanas Sina Postenani dhe Fanka Eftim. Mësues të tjerë që kanë dhënë mësim në këtë shkollë janë edhe patriotët e shquar Grigor e Katerina Cilka, Gjergj Qiriaz, Kristo Dako, Parashqevi Qiriaz, nxënës të kësaj shkolle Polikseni Luarasi, Helidhona Titu (Falli), amerikanët Fineas e Violet Kenedi të Misionit Amerikan, etj.

Në planin mësimor të shkollës përfshiheshin 18 lëndë, (shoqërore, shkencore e artistike) midis të cilave mësimi i lexim-shkrimit shqip, gramatika shqipe, historia e Shqipërisë etj.

Shkolla u hap në shtëpinë e Grigor Eliadhe Frashërit, pranë kishës së Shën Gjergjit, shtëpi në të cilën Gjerasimi me të motrën Sevastia banonin me qira. Sevastia kujton se atë ditë erdhën "tri vajza mjaft inteligjente e premtuese, vetëm për shkak të lajmit që ishte përhapur në qytet. Fillimi ishte shumë i thjeshtë, por kur mbyllëm vitin shkollor, në qershor, numri kishte arritur në 27 nxënës, më shumë nga çfarë kishim guxuar edhe të shpresonim si fillim lidhur me punimin e një toke kaq të fortë".

Polikseni (Dhespoti) Luarasi, e shoqja e patriotit Kristo Luarasi, një nga tri nxënëset e para të kësaj shkolle dhe e diplomuara e parë e saj e kujton kështu hapjen e shkollës shqipe të vashave: "Shkolla u hap në një dhomë të shtëpisë ku banonte Gjerasim Qiriaz. Dhomën e ktheu në një sallë mësimi, vuri ca bango sipas moshës së nxënësve, rregulloi një katedër për mësonjësin, një dërrasë të zezë për të shkruar dhe harta gjeografike nëpër mure. Kështu lindi bërthama e parë e shkollës shqipe të vashave në Korçë".

Në shtator 1892 shkolla u çel në ndërtesën e re që bleu Gjerasimi në lagjen e re aty afër vendit që quhej "Çezma e Arave". Aty vazhdoi derisa u mbyll, më 10 korrik të vitit 1914.

Hierarkia e Kishës Ortodokse kundërshtoi me ngulm shkollën që nga fillimi. Më 14 nëntor 1892, Gjerasim Qiriaz themeloi Vëllazërinë Evangjelistë të Shqipërisë në Korçë dhe mbante shërbime në objektin e shkollës. Për shkak të popullaritetit tij, për një kohë edhe Kisha Ortodokse filloi të mbajë shërbesa në shqip. Gjerasim Qiriaz ishte autor i poezive, këngëve, skeqeve, dialogëve dhe librave shkollor dhe redaktoi e përktheu tekste për Shoqërinë Biblike dhe për shkollën.

Që nga viti i parë i çeljes së kësaj shkolle 1891, deri në vitin 1913, numërohen 23 vite shkollore. Kanë studiuar 1028 nxënës. Numri mesatar i nxënësve ka qenë rreth 44 nxënës në vit. Viti

1905-1906 viti me numrin më të madh, 87 nxënës.

Pas vdekjes së Gjerasimit, në vitin 1894, vendin e tij e zuri i vëllai Gjergj Qiriaz e më pas Thanas Sina e Grigor Cilka.

Edit Durham, pas vizitës në Korçë në vitin 1903, e përshkruante kështu shkollën e Vashave: "Zonjusha Kyrias (Sevasti Qiriaz), një grua shumë e përgatitur dhe kurajoze, pati shkuar në Amerikë me ndihmën e misionarëve amerikanë, që trajnuar atje dhe kur u kthye në Korçë që emëruar drejtore të një shkolle femërore nën patronazhin e Misionit Amerikan. Sevasti përdorte tekste shkollorë amerikanë dhe jepte mësim në gjuhën shqipe. Mbas mbylljes së shkollës mashkullore të Korçës, kjo mbeti e vetmja shkollë në Shqipërinë Jugore, ku mund të mësohej shkrim e këndim në gjuhën shqipe.

"Edhe pse frekuentimi i asaj shkolle sillte rrezikun që vajzat

dhe prindërit të ishin persekutuar nga autoritetet turke, klasat ishin gjithmonë plot. Vajzat krishtere dhe myslimane mësonin të shkruanin dhe të lexonin në shqip dhe i mësonin edhe vëllezërve të tyre. Shkolla e Vashave ishte kaq moderne sa që më dukej se isha kthyer papritur në Europë".

Në vitin 1907 autoritetet osmane u përpoqën ta mbyllnin shkollën, por pa sukses. U tentua përsëri të mbyllej në vitin 1910, por tashmë shkolla ndodhej nën administrimin dhe mbrojtjen direkte të Misionit Amerikan, i cili kishte një marrëveshje me Portën e Lartë për ushtrim të lirë të veprimtarisë. Prandaj përfaqësuesi i këtij misioni në Korçë protestoi dhe refuzoi që kjo shkollë të mbyllej. Shkolla u mbyll më 10 korrik 1914, kur kishte nisur Lufta e Parë Botërore dhe ushtria greke kishte hyrë në Korçë.

Banda Frymore, tingujt që frymëzuan shpirtin luftarak të Kombit Shqiptar

Më 18 tetor 1944, u krijua Banda Frymore e Ushtrisë Nacionalçlirimtare, në Priskë të Tiranës - Orkestra Frymore e Forcave të Armatosura, formacioni muzikor i vlerësuar me titullin e lartë “Kalorës i Urdhrit të Flamurit”. Orkestra Frymore e Forcave të Armatosura, është trupë artistike profesioniste e “radhëve të blerta” të FA-ve shqiptare, e përbërë nga kontingjente të përzgjedhura muzikantësh, konform standardeve të kërkuara. Si formacion muzikor, ajo u krijua më 18 tetor 1944, në fshatin Priskë të Tiranës, ku me urdhër të Shtabit të Korparmatës së Parë të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, u grumbullua një grup i madh muzikantësh partizanë dhe u formua orkestra frymore e këtij formacioni të madh partizan. Pas Çlirimit, kjo orkestër u plotësua me të gjithë elementet e nevojshëm të një bande muzikore moderne dhe e tillë vazhdon të jetë edhe sot. Në fillim ajo u quajt Orkestra Frymore e Ushtrisë Kombëtare dhe më vonë Orkestra frymore e Ushtrisë Popullore. Ajo është pjesë e rëndësishme e ceremonive zyrtare të shtetit shqiptar, që i jep tonin solemn momenteve të zbatimit të protokollit shtetëror. Që nga krijimi i saj e deri më sot, ajo ka një histori shumë të pasur aktivitetesh të rëndësishme që përbëjnë edhe pjesën më të qenësishme të krenarisë së saj legjitime. Aktivitetet artistike të realizuara prej saj janë shtuar, veçanërisht pas anëtarësimit të Shqipërisë në NATO, pjesë e së cilës janë edhe Forcat e Armatosura shqiptare, pas vitit 2008.

...Pararendëse e Bandës Muzikore “Vatra” që frymëzoi vullnetarët shqiptaro-amerikanë, pjesëmarrës në Luftën e Vlorës në vitin 1920.

Zanafilla e këtij formacioni kompleks muzikor, në fakt qëndron në vetë shpirtin luftarak të Kombit shqiptar, në historinë e tij të luftërave shekullore kundër çdo pushtuesi të huaj. Ritualet e kahershme kur binin trimat në luftë, apo kur ata varroseshin me të gjitha nderet që iu takonin, më pas shoqëroheshin nga këngët e trimërisë, që brenda tyre kishin tinguj që të bëjnë të ndjehesh krenar. Dhe kjo krenari pastaj përcillej nga brezi në brez. Kështu, një moment i rëndësishëm që evidenton qëllimin dhe misionin e madh që ka patur Orkestra Frymore e Forcave të Armatosura në historinë pararendëse të saj, ka qenë viti 1920, dhe pikërisht Lufta e Vlorës. Referuar Historisë së Shqipërisë, nuk ke se si të mos ndjehesh krenar, kur nëpër rreshta lexon se si 120 vullnetarë shqiptaro-amerikanë, të mbledhur dhe të përgatitur nga federata “Vatra” në SHBA, erdhën në Shqipëri për të dhënë ndihmën e tyre për çështjen kombëtare shqiptare, duke lënë Amerikën për të ndihmuar Atdheun edhe përmes muzikës e koncerteve të saj, që u shtrinë nga Shkodra në Gjirokastrë, nga Elbasani në Korçë, për të dalë në Drashovicë, ku ishte ndezur Lufta e Vlorës. Me këngët e saj, Banda Muzikore “Vatra” mbajti lart moralin e forcave që luftonin furishëm në Tepelenë, Drashovicë dhe kudo përreth qytetit të Vlorës”. Kjo luftë e

pashembullt, ku luftonte një popull i vogël dhe i paarmatosur me një fuqi të madhe, kishte marrë përmasat e një betejë epike. Dhe po epike u bë edhe kënga “Vlora-Vlora”, simboli i kësaj lufte: “Vlora, Vlora, Vlora, Vlora,/ Rroki armët, bëja fora!/ Vlora, Vlora, Vlora, Vlora,/ Bjeri më të lumtë dora!”. Dhe siç dihet, kjo këngë simbol, e kënduar nga Banda “Vatra” shoqëroi Komitetin “Mbrojtja Kombëtare” dhe luftëtarët popullorë, më 3 shtator 1920, në manifestimet e fitores së Luftës së Vlorës.

Në shtator të vitit 2020, u bë dekorimi i kësaj Orkestre në 100-vjetorin e Luftës së Vlorës, nga institucionin i Presidentit të Republikës, me titullin e lartë “Kalorësi i Urdhrit të Flamurit”.

Në përfundim të luftës, orkestra frymore i dha atdheut dëshmorët e saj si Abdulla Beja dhe Vlash Parapani. Disa prej tyre të plagosur rëndë, si muzikanti partizan Petraq Quka, mbetën invalidë për tërë jetën.

Dukej se po përsëritej epopeja e Bandës VATRA: Me pushkë dhe vegël muzikore për Atdhën!

Historia e Orkestrës Frymore të Ushtrisë apo Bandës së Ushtrisë, pas çlirimit të vendit, është e pasur me koncerte e

aktivitete të shumta kulturore e artistike. Duke filluar me daljen e saj të parë zyrtare në Tiranë e çliruar, më 18 nëntor 1944, për të vijuar më tej me koncerte, përgatitjen e paradës së parë të forcave partizane, etj. Banda e Ushtrisë kishte ende në radhët e saj ish-muzikantët e VATRËS si dhe muzikantë të huaj, të cilët ishin angazhuar në formacionin e ri frymor në radhët e ushtrisë partizane. Detyrat e Bandës së Ushtrisë kanë qenë të shumta si në pritjet zyrtare shtetërore, në manifestime kulturore e sportive, ceremoni e parada ushtarake, përvjetorë e aksione kombëtare. Kontributi i saj po ashtu ka qenë shumë i madh, si për krijimin e orkestrës filarmonike shqiptare dhe të Ansambllit të Ushtrisë, ashtu edhe për rritjen cilësore të orkestrave të ndryshme ushtarake.

Orkestra Simfonike e Forcave të Armatosura është e vetmja orkestër frymore profesioniste në Shqipëri, pasardhëse e denjë e bandës “Vatra”.

Paraardhësit e muzikantëve, që sot shërbejnë në ceremonialin e shtetit, paradat ushtarake dhe festat kombëtare, ishin emigrantë, që gjatë javës punonin fabrikave dhe fermave bujqësore amerikane, dhe të dielave stërviteshin në instrumente, duke kënduar Marsejezën dhe Himnin Kombëtar Shqiptar.

Edhe sot pas shumë vitesh, shqiptarët nderojnë Bandën Kombëtare “Vatra”, si dhe sot Orkestrën Simfonike të Forcave të Armatosura, të cilat mbartin simbolikën e shtetit shqiptar dhe të institucioneve të lidhura ngushtësisht me të. “Këto dy banda janë e djeshmja dhe e sotmja e një tradite të bukur muzikore shqiptaro-amerikane. Kjo traditë e ka zanafillën në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, me krijimin e Bandës Kombëtare “Vatra” nga Thoma Nasi, trashëgimia e të cilës vijon sot, pas 111 vitesh, me Orkestrën Simfonike të Forcave të Armatosura”, Vlerësimi që i bëhet edhe sot nga shqiptarët Bandës “Vatra” është nderim për të gjithë anëtarët e saj dhe drejtuesin Thoma Nasi, të cilët lanë Amerikën për të ndihmuar Atdheun, që deshën mbi gjithçka lirinë për vendin e tyre dhe që e shprehën këtë dashuri me muzikën e tyre.

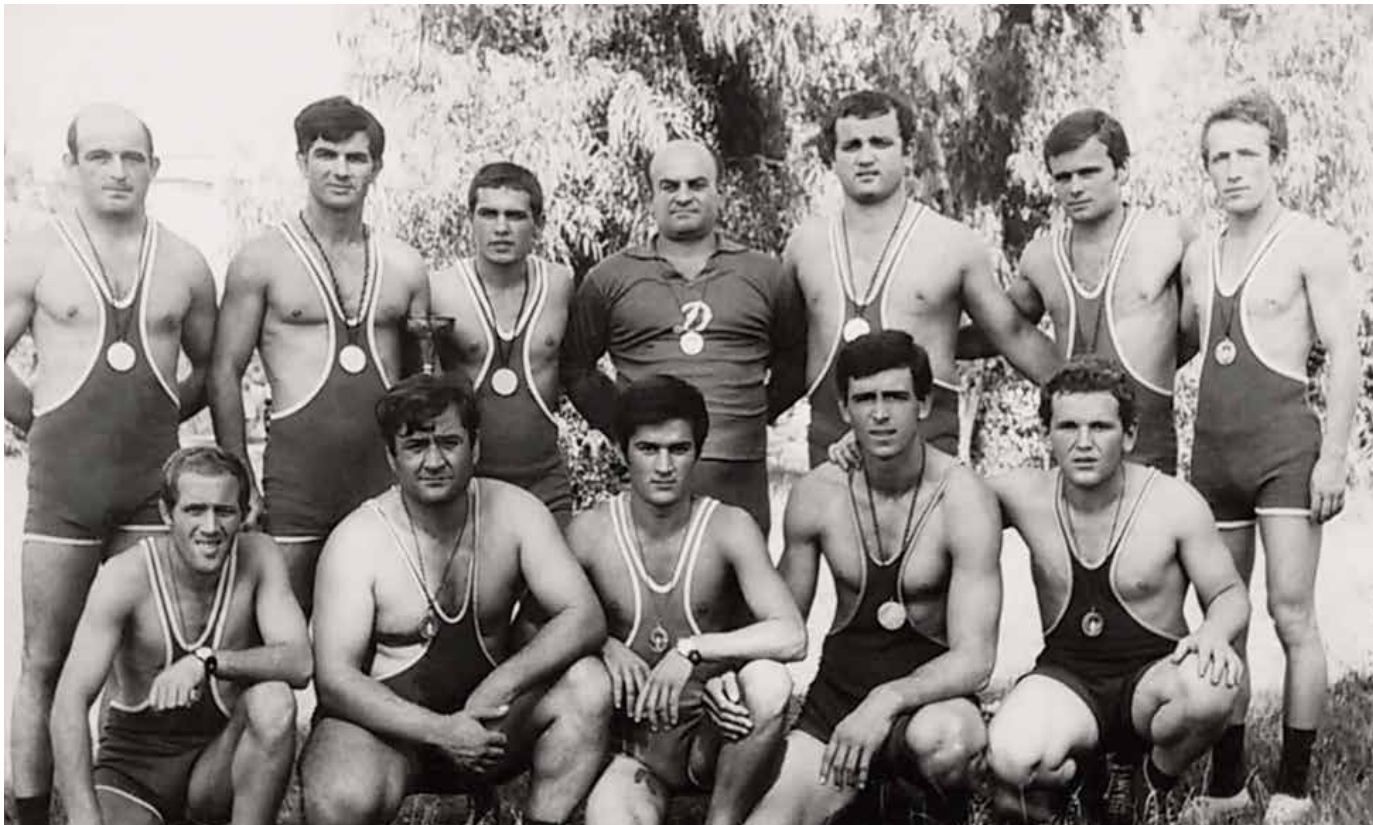
“Një komb që arrinte të krijonte të tilla grupe si Banda “Vatra” dhe të donte muzikën aq sa njerëzit e shprehnin këtë me vërshimin nëpër koncerte, natyrisht që meritonte lirinë e tij”, - do të shprehej profesor Sederholm, pjesëtar i grupit të Lidhjes së Kombeve që monitoronte kufirin jugor të Shqipërisë në vitet 1920-të.

SKËNDERBEGASI ALEKSANDËR NIKOLLA, MUNDËS I NJOHUR ME EKIPIN “DINAMO”

Aleksandër Nikolla është një tjetër nxënës i shkollës “Skënderbej” që bëri emër në sportin burrorë të mundjes. Ai, për shumë vite ka përfaqësuar në sportin e mundjes, ekipin e parë të “Dinamos”. Aleksandri ka lindur, më 27 tetor të vitit 1955, në ishullin e Sazanit, ku banonin familjarisht për shkak se babai i tij officer, ishte caktuar me shërbim në këtë ishull. Në shtator të vitit 1979, Aleksandrit i del e drejta e studimit për në Shkollën e Mesme të Përgjithshme Ushtarake “Skënderbej”. Siç dihet, në atë periudhë, për nevoja të Ministrisë së Mbrojtjes, nga kjo shkollë dërgoheshin kontingjente të reduktuara në shkollat e tjera profesionale të Tiranës. Ky kontingjent, pjesë e të cilit ishte dhe Aleksandri, ishte me uniformë ushtarake, akomodohet (fjetje, ushqim) në shkollën “Skënderbej”, ndërsa mësimet e ditës i bënin në shkollat e Tiranës, ku ishin caktuar. Transporti i ndërsjellë për mësimet jashtë shkollës, ishte i organizuar me mjete të posaçme. Aleksandri u caktua për në ndjekur shkollën e mesme si skënderbegas në Teknikumin e Ndërtimit në “Qytetin e Nxënësve”. Në këtë shkollë ai ndoqi tre vite, pa arritur që të mbarojë maturën.

Që në vitet kur ishte skënderbegas, talenti në mundje që ishte shfaqur që në fëmijëri, u zhvillua më tej nën përkujdesjen e trajnerëve të njohur dhe Aleksandri u arrit të inkuadrohej në ekipin e parë të sport-klub “Dinamo”, që në atë kohë, ishte në vartësi të Ministrisë së Brendshme. Aleksandër Nikolla për dashurinë e tij të parë do shprehej: “Ruaj respektin më të madh për shokët në shkollën “Skënderbej”, për mësuesit dhe pedagogët e palodhur që krahas mësimit, interesoheshin dhe punonin pa u lodhur dhe për zhvillimin e talentit që ne kishim. Kujtoj me respekt shokët e mi Ylli Zulali, Ylli Basha, Sazan Xhaka, Petrit Karafili etj.; për komandantin e shkollës Meço Starja, komisarin e shkollës Agim Tepelena, për komandantin tim Ilirjan Hyseni, për mundësit skënderbegas Abedin Lame, Ndoc Ndoci, Ilirjan Qose, Agim Mazreku etj... Ndërsa rreth sportit të mundjes të cilit ai i kushtoi jetën shprehet: “Me ekipin ‘Dinamo’ unë u inkuadrova në vitin

1971 dhe e kam ushtuar këtë sport për gati 20 vite. Trajner kisha të mirënjohurin Riza Lofca. Jam aktivizuar në peshën e parë, 48 kilogram. Jam stërvitur e kam garuar me shokët e ekipit ku përmend Pëllumb Qosen, Maksim Bufin, Skënder Dodën, Vasillaq Sotën, Ylli

Kupin, Jak Nokën etj... Kam fituar disa vende nderi në kampionate e aktivitete të ndryshme kombëtare!”. Pas ndryshimeve të vitit 1990 që përkon dhe me largimin e Aleksandrit nga sporti i mundjes, ai shkon familjarisht në emigracion në Greqi.

FATMIR SHANI, GJIMNAST I NJOHUR I EKIT “PARTIZANI”

Fatmir Shani, skënderbegas i viteve 1974-1982, krahas formimit si ushtarak dhe karrierës në Forcat e Armatosura, ka shënuar suksese dhe në sportin e bukur të gjimnastikës. Ai ka qenë pjesë e ekipeve zinxhir të këtij ekipi, që nga muajt e parë, kur shkoi në shkollën “Skënderbej”, ku u evidentua si talent në këtë fushë. Ai, falë talentit, pasionit e punës me përkushtim, krahas të tjerave, arriti që të shpallet dhe dy herë kampion kombëtar me ekipin “Partizani”, duke fituar dhe shumë vende nderi në aktivitete të tjera kombëtare. Për shkak të një dëmtimi të parikuperueshëm fizik, ai u detyrua që të ndahet nga gjimnastika në moshë të re, por jo nga pasioni për këtë sport të bukur. Por tashmë, në rolin e trajnerit, profesion të cilin e ushtron dhe tani në emigracion, ku u detyrua të shkojë në SHBA pas ndryshimeve politike të vitit 1990.

Fatmir Shani u lind në Tiranë, më 2 shkurt të vitit 1956. Arsimin fillor e mori në shkollën “11 janari” të kryeqytetit dhe më pas, atë tetëvjeçar në shkollën “Liri Gero” të Fierit, qytet në të cilin shkuan të banonin familjarisht për shkak se babai i tij ishte officer dhe u transferua në këtë qytet. Në shtator të vitit 1970, Fatmir Shani nisi studimet në Shkollën e Mesme të Përgjithshme Ushtarake “Skënderbej”, të cilën e përfundoi në vitin 1974.

Më, pas, ai kreu dhe studimet në Shkollën e Lartë të Bashkuar të Oficerëve “Enver Hoxha”, ku pas diplomimit u mbajt si pedagog e komandues në këtë shkollë, duke shënuar dhe periudhën më të mirë të tij si sportist elitë në vend në sportin e gjimnastikës. Pas dëmtimit të rëndë në stërvitje, rreth moshës 28-29 vjeç, ai nuk mund të ushtronte më gjimnastikën, por punoi si officer aktiv në disa reparte e njësi të Tiranës. Në vitin 1993 nxirret në lirim dhe në vitin 1996 emigron familjarisht në Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

Rezultatet në sportin e gjimnastikës për Fatmir Shanin nisin që në vitin 1970, kur ai sapo kishte shkuar skënderbegas e u bë pjesë e ekipit përfaqësues të shkollës në këtë sport e në pak javë, edhe pjesëtar i “Partizanit”. Ai ishte pjesë e një grupi sportistësh të rinj gjimnastë që patën sukses në këtë sport, ku përmenden Ramazan Zelia, Aqif Speci, Luan Lamaj që ishte shok i ngushtë i tij e njëkohësisht bashkënxënës në të njëjtën klasë etj... Në fillim të vitit të tretë të shkollës, Fatmiri bëhet pjesëtar i ekipit të parë të gjimnastikës në klubin “Partizani”. Trajner kishte të mirënjohurin Xhavit Xhani dhe më pas, Ilir Bathon. Krahas dy titujve kampioni kombëtar me këtë ekip, ai ka marr disa vende të dyta në shkallë vendi, duke qenë ndërkohë dhe fitues i vendit të parë në shumë spartakiada kombëtare. Edhe pse në emigracion në SHBA, Fatmiri nuk ndahet nga gjimnastika. Prej kohësh, ai stërvit atje një ekip moshash në këtë sport

HAZIZ ÇEÇO: SHKOLLA “SKËNDERBEJ”, KU UNË NISA KARRIERËN TIME SI FUTBOLLIST

Nëse unë kam bërë një emër në sportin e futbollit, këtë ia dedikoj fatit tim që mu dha e drejta të nis studimet në Shkollën e Mesme të Përgjithshme “Skënderbej” dhe të kisha trajner të njohur në këtë sport, që nga ai i pari që më evidentoi si talent, Sherif Çiçiku, e deri tek emrat e njohur Panajot Pano, Refik Resmja, Prokop Riza, Iljaz Dingu etj...

Unë jam me origjinë nga Skrapari, por kam lindur, më 6 janar të vitit 1958, në Konispol të Sarandës, ku për shkak të detyrës së babait tim si officer, banonim familjarisht atje. Arsimin tetëvjeçar e kam kryer në shkollën “Irfan Tomini” të Peshkopisë, qytet në të cilin u shpërngulëm familjarisht për shkak të emërimit të babait tim në këtë qytet kufitar. Më 1 shtator të vitit 1973, më jepet e drejta e studimit në shkollën “Skënderbej”. Pikërisht, këtu në këtë shkollë, që në ditë e para të akomodimit, ishte i pasionuari Sherif Çiçiku (personi që ka zbuluar e stërvitur dhjetëra breza skënderbegasish në dekada, që u bënë pjesë e ekipit të ‘Partizanit’ dhe atij kombëtar). Unë kisha dëshirë si çdo fëmijë të luaja futboll e luaja vazhdimisht, por nuk dija se ky do të ishte moment (shkolla “Skënderbej”), që unë do i kushtohesha këtij sporti. Pra, pas evidentimit të talentit tim nga Sherif Çiçiku, unë bëhem pjesë e ekipit përfaqësues të futbollit të shkollës, e njëkohësisht, pjesë e ekipit të të rinjve të ekipit “Partizani”. Ishte ikona e futbollit shqiptar Panajot Pano, që sugjeroi përfshirjen time në këtë ekip. Njëkohësisht, duke iu përkushtuar sportit që në vitin e parë të shkollës, unë bëja përpjekje që të përvetësoja dhe programin mësimor edukativ, që në fakt, ishte shumë i ngarkuar. Kujtoj se atë vit, klasa ime (I-4), kishte komandues ushtarakë Shahin Muho e Guri Rakipi. Ndërsa mësuesit e grupit tonë ishin Marjeta Berati, Isak Mezini, Skënder Shkupi, Sashenka Rino, Liljana Nakuçi etj... Kujtoj me respekt shokët e klasës Arjan Ahmeti, Arjan Adhami, Harilla Filipi, Bujar Shehu, Maksim Dauti, Engjëll Halili, Minella Balliu etj. Disa nga këta, unë do i kisha dhe shokë të ekipit përfaqësues të shkollës dhe tek “Partizani”.

Pas përfundimit të shkollës në vitin 1977, sipas rregullit, para se të ndiqnim shkollën e lartë ushtarake, shkua një vit në prodhim. Unë, si sportist që isha, dhe me një afër emir sigurisht, vitin e stazhit në prodhim e bëra si futbollist pranë ekipit “5 Shtatori” të Skraparit. Në shtator të vitit 1978, nis studimet në Shkollën e Lartë të Bashkuar të oficerëve në Tiranë, duke u rikthyer njëkohësisht dhe në ekipin e “Partizanit”.... Në këtë periudhë grumbullohem dhe me ekipin e parë të “Partizanit”. Tashmë futboli ishte bërë pjesë kryesore e jetës sime. Në vitet 1980-1981 luaj futboll me ekipin e Skraparit, për të vazhduar më pas, në vitet 1981-1984 me ekipin “Labinoti” të Elbasanit”. Në vitin 1984, rikthehem përsëri në Skrapar, ku luajta deri në kohën që e lash futbollin si lojtar. Pasi lash futbollin si lojtar, për katër vite rresht isha trajner i ekipit “5 Shtatori” të Skraparit. Në vazhdim, për 17 vite rresht kam punuar si mësues i edukimit fizik. Aktualisht, punoj pranë Gardës së Republikës në Tiranë.

Ndikimi i luftërave në ndotjen e mjedisit NË LUFTË TË GJITHË JANË TË HUMBUR

Luftërat, përveç pasojave të rënda në jetë njerëzore, ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë edhe në mjedis dhe klimë. A e dini se ushtritë janë përgjegjëse për 5.5% të emetimeve globale të gazeve serrë? Luftërat dhe konfliktet jo vetëm që kanë një ndikim shkatërrues në jetën e njerëzve, por gjithashtu ndikojnë negativisht në mjedis dhe kontribuojnë ndjeshëm në ndryshimet klimatike. Në vitin e tij të parë, pushtimi rus i Ukrainës gjeneroi më shumë emetime të gazeve serrë sesa Republika Çeke. Në Gaza, shkatërrimi i ekosistemeve po cilësohet si ekocid dhe krim lufte. Në të ardhmen problem do të jetë edhe rindërtimi i zonave të pasluftës.

Luftërat dhe ndikimi i tyre në mjedis

Gjatë luftërave dhe konflikteve të armatosura, zakonisht nuk merret parasysh mbrojtja e mjedisit. Në konfliktet ku civilë të pafajshëm vdesin çdo ditë, fokusi është i kuptueshëm në shpëtimin e jetëve dhe ofrimin e ndihmës humanitare. Megjithatë, nuk duhet harruar as ndikimi katastrofik i konflikteve ushtarake në ekosistemet.

Si kontribuon sektori ushtarak në ndryshimet klimatike? Ushtritë konsumojnë sasi të mëdha të lëndëve djegëse fosile, të cilat kanë një gjurmë të lartë karboni. Gjurma globale e karbonit ushtarak është e katërta më e lartë, duke u renditur pas SHBA-ve, Kinës dhe Indisë. Nëse vetëm ushtria amerikane do të llogaritej si një vend më vete, do të ishte ndër ndotësit më të mëdhenj të planetit tonë.

Disa emetime ushtarake nuk janë domosdoshmërisht specifike për kohën e luftës, por ato rriten ndjeshëm gjatë luftimeve. Ndër burimet më të mëdha janë karburantet e avionëve dhe nafta për tanket dhe anijet detare. Burime të tjera janë prodhimi i armëve dhe municioneve, apo dislokimi i trupave. Dhe sigurisht kërdrinë e shkatëruar nga bombardimet, duke përfshirë zjarret dhe tymin. Ka gjithashtu një rritje të madhe në materialet e prishjes dhe rrënojat nga shembjet e ndërtesave gjatë konflikteve. Ndërtesat e shkatërruara përfaqësojnë një sasi të madhe mbetjeve ndërtimi të vështira për t'u ricikluar. Menaxhimi i mbetjeve në vendet e prekura nga lufta shpesh ka mbetur prapa edhe para shpërthimit të konflikteve.

Luftërat gjithashtu shkatërrojnë jetën e egër dhe biodiversitetin. Dëmi kolateral i konfliktit mund të vrasë deri në 90 për qind të kafshëve të mëdha në një zonë. Në shumë vende, speciet lokale të rrezikuara kërcënohen me zhdukje. Përveç kësaj, luftërat shkaktojnë ndotje që ndot ujërat, tokën dhe ajrin, duke e bërë jetën të pasigurt për njerëzit. Kur shpërthejnë luftërat dhe konfliktet, njerëzit ikin në kërkim të sigurisë ose brenda vendit të tyre ose përtej kufijve. Valët e migrimit si këto gjithashtu vendosin një barrë të konsiderueshme në mjedis.

Ushtritë e botës janë përgjegjëse për 5.5% të emetimeve globale të gazeve serrë. Megjithatë, shumë qeveri nuk japin të dhëna për emetimet nga aktivitetet ushtarake, kështu që shifra mund të jetë dukshëm më e lartë. Tashmë, konfliktet ushtarake prodhojnë më shumë emetime vjetore të gazeve serrë sesa industrinë e aviacionit dhe transportit të kombinuar. Por dokumentacioni i emetimeve ushtarake është anashkaluar prej kohësh. Vetëm me fillimin e pushtimit rus të Ukrainës u bë përpjekja e parë për të dokumentuar dhe vlerësuar në mënyrë gjithëpërfshirëse emetimet e gazeve serrë gjatë konfliktit të kohës së luftës.

Lufta në Ukrainë prodhoi më shumë emetime se sa shtete të mëdha

Sipas vlerësimeve më të fundit, emetimet e gazrave serrë të shkatëruara gjatë vitit të parë që nga pushtimi rus i Ukrainës arrijnë në ekuivalentin e 120 milionë tonëve të emetimeve të dioksidit të karbonit. Në shumën totale, ekspertët përfshinë të gjitha emetimet që dolën nga lufta gjatë luftës ose që do të

lindin nga riparimet e asaj që lufta shkatërroi gjatë vitit të parë.

Kjo ende nuk është një gjurmë e plotë e karbonit. Studiuesit thonë se ata ishin në gjendje të bënin një vlerësim të mirë të emetimeve të shkatëruara nga zjarret në pyje ose emetimet e ardhshme që lidhen me riparimin e infrastrukturës së shkatërruar. Problemi lind me emetimet e shkatëruara nga automjetet ushtarake, ku shifrat priren të nënvlerësohen për shkak të mungesës së informacionit. Pjesa më e madhe (42 për qind) e emetimeve të lidhura me luftën, vjen nga prishja dhe riparimi i ardhshëm i ndërtesave dhe infrastrukturës. Kjo pasohet nga emetimet që lidhen me vetë luftën, e cila përfshin jo vetëm lëndët djegëse fosile, por edhe ndërtimin e fortifikimeve, prodhimin e municioneve dhe zjarret e shkatëruara nga luftimet.

Ekocidi në Gaza?

Jo vetëm lufta në Ukrainë, por edhe lufta e vazhdueshme në Gaza ka një ndikim shkatërrues në mjedis. Muajt e parë të konfliktit prodhuan më shumë gazra për ngrohjen e planetit sesa 20 vende të cenueshme nga klima në një vit. Sipas hulumtimeve, shumica dërrmuese (mbi 99 për qind) e emetimeve të gazit serrë mund t'i atribuohet bombardimeve ajrore të Izraelit dhe pushtimit tokësor të Gazës. Në një zonë ku kushtet e jetesës janë tashmë katastrofike për popullsinë vendase, sulmet ndaj ekosistemeve po e përkeqësojnë shumë herë situatën.

Shkalla e plotë e dëmit mjedisor në Gaza nuk është dokumentuar ende, por analiza e imazheve satelitore tregon se deri gjysma e pemëve dhe tokës bujqësore janë shkatërruar. Lufta e vazhdueshme do të ketë një ndikim të madh në ekosistemet dhe biodiversitetin e Gazës. Ka gjithnjë e më shumë thirrje që dëmi në Gaza të shpallet ekocid dhe të hetohet si një

krim i mundshëm lufte.

Ripi i Gazës tashmë po përjeton pasojat klimatike si rritja e nivelit të detit, thatësira dhe nxehtësia ekstreme. Pjesa më e madhe e tokës bujqësore, e infrastrukturës energjetike dhe ujore është shkatërruar ose ndotur, gjë që do të ketë pasojat shkatërruese shëndetësore për dekadat e ardhshme. Më shumë se gjysma e të gjitha ndërtesave në Gaza janë shkatërruar gjithashtu, megjithatë ndërtimi i shtëpive është një kontribues i madh në ngrohjen globale.

Rindërtimi dhe periudha e pasluftës

Pasi të mbarojnë konfliktet e luftës, zonat do të duhet të rindërtohen. Ndërtimi dhe rehabilitimi i infrastrukturës sjell me vete emetime të mëdha. Këtu përfshihet prodhimi i çimentos, i cili është kërkues për sa i përket emetimeve të dioksidit të karbonit, por edhe gjuajtja e kontrolluar e municioneve të papërdorura, që çon në ndotje të mëtejshme. Vetëm në Ukrainë, rindërtimi i infrastrukturës së shkatërruar nga lufta do të nënkuptojë çlirimim të 200-400 milionë tonëve CO2.

Jo vetëm restaurimi i ndërtesave, por veçanërisht restaurimi i mjedisit do të zgjasë shumë vite, në varësi të llojit specifik të luftimeve dhe kohëzgjatjes së tij. Pasi të pushojnë luftimet aktive, ekziston rreziku i shkretëtirizimit të gjerë dhe humbjes së tokës për shkak të mungesës së ujit.

Ndikimi mjedisor i luftërave është i madh. Emetimet nga luftërat kanë një ndikim të rëndësishëm negativ në ndryshimet klimatike dhe kërcënojnë sigurinë tonë klimatike. Prandaj është e rëndësishme që ato të merren po aq seriozisht sa pasojat e tjera të konflikteve të luftës, si krizat humanitare ose dëmet ekonomike.

Armët hipersonike po ripërcaktojnë luftën

Fusha e luftës po evoluon vazhdimisht falë inovacionit teknologjik. Teknologjitë në zhvillim si Inteligjenca Artificiale (AI) dhe dronët po luajnë një rol gjithnjë e më dominues në diktimin e parimeve të luftës në epokën aktuale. Lufta në Ukrainë, Lufta Izrael-Hamas dhe kriza e Detit të Kuq janë të gjitha dëshmi për ndikimin gjithnjë e më të përhapur të këtyre teknologjive në fushën e betejës. Një shembull veçanërisht interesant i kësaj është përhapja në rritje e armëve hipersonike. Me Rusinë që përdor përdorimin e tyre në të paktën tre raste në Luftën e Ukrainës, dhe si Houthi-t e Jemenit dhe Koreja e Veriut pretendojnë se i kanë testuar me sukses kohët e fundit, armët hipersonike mund të kenë një rol kritik për të luajtur në luftën e ardhshme.

Cfarë janë armët hipersonike?

Një armë hipersonike i referohet asaj që udhëton më shpejt se 5 Mach, ose pesë herë shpejtësia e zërit (330 m/s). Ka dy lloje: Mjetet me rrëshqitje hipersonike (HGV) lëshohen nga një raketë, të ngjashme me raketat balistike të rregullta, përpara se të rrëshqasin drejt objektivit, ndërsa raketat hipersonike të lundrimit fuqizohen gjatë gjithë fluturimit të tyre nëpërmjet motorëve që marrin ajër, të quajtur Scramjets, pasi të kenë arritur objektivin e tyre.

Me Rusinë, që i vuri në përdorim, në të paktën tre raste në Luftën e Ukrainës, dhe si Houthi-t e Jemenit dhe Koreja e Veriut pretendojnë se i kanë testuar me sukses kohët e fundit, armët hipersonike mund të kenë një rol kritik për të luajtur në luftën e ardhshme.

Armët hipersonike kanë ekzistuar që nga mesi i shekullit të 20-të. Raketat balistike, për shembull, i kanë zotëruar prej kohësh këto shpejtësi. Ajo që i dallon aftësitë hipersonike të sotme është se, ndryshe nga raketat balistike, HGV-të nuk ndjekin një trajektore parabolike drejt objektivit të tyre, duke e bërë rihyrjen e tyre në atmosferën e Tokës shumë më të shpejtë dhe në një lartësi shumë më të ulët. Ata më pas mund të rrëshqasin drejt objektivit të tyre ndërsa kryejnë manovra të avancuara evazive nën fluturimin e drejtuar. Për më tepër, HGV-të mund të kenë rreze veprimi deri në mijëra kilometra, duke i bërë ato në mënyrë efektive ekuivalente me raketat balistike ndërkontinentale (ICBM). Raketat e lundrimit hipersonik fluturojnë në lartësi të konsiderueshme më të ulëta, zakonisht rreth 70 metër mbi tokë, dhe gjithashtu kanë manovrim dhe shpejtësi të përmirësuar. Rrjedhimisht, armët hipersonike mund të anashkalojnë shumicën e sistemeve tradicionale të mbrojtjes dhe zbulimi i tyre përbën një sfidë serioze. Për shembull, radarët me bazë tokësore nuk mund t'i zbulojnë ato deri vonë në fluturimin e tyre. Kërcënimi përforcohet vetëm nga fakti se ato janë në gjendje të mbajnë si koka luftarake tradicionale ashtu edhe ato bërthamore.

Iniciativat dhe progresi global

Megjithëse disa vende, duke përfshirë Australinë, Indinë, Francën, Gjermaninë, Korenë e Jugut, Korenë e Veriut dhe Japoninë, po zhvillojnë në mënyrë aktive teknologjinë e armëve hipersonike, Shtetet e Bashkuara (SHBA), Kina dhe Rusia kanë bërë përparimin më të madh deri më tani. Arsyeja kryesore për këtë, veçanërisht në rastin e Kinës dhe Rusisë, duket se buron nga tërheqja e SHBA-ve nga Traktati i Raketave Anti-Balistike në vitin 2001 dhe shqetësimi në rritje se SHBA-të thjesht mund të përgjojnë çdo raketë të lëshuar në to.

Shtetet e Bashkuara

Programi CPS (Goditje e shpejtë konvencionale) i Marinës së SHBA-së është nisma kryesore dhe më e financuar për armët hipersonike. Testi i parë i kryer në bazë të tij, në qershor 2022, dështoi, ndërsa dy teste të mëvonshme të planifikuara për vitin 2023 u anuluan për shkak të kontrolleve të dështuara para fluturimit. Sidoqoftë, Marina planifikon të vendosë CPS në disa nëndetëse dhe shkatërrues që në vitin 2025.

Marina e SHBA-së gjithashtu nisi programin HALO (OASuW i lëshuar nga ajri hipersonik) në 2023, i cili ka të ngjarë të jetë në përputhje me avionin e saj luftarak F/A-18.

USAF po ndjek teknologjinë hipersonike nëpërmjet programit të saj ARRW (Arma e Reagimit të Shpejtë e lëshuar nga Ajri). Megjithëse testi i parë i prototipit plotësisht funksional ARRW në dhjetor 2022 ishte i suksesshëm, të dhënat e testimit të fluturimit të ARRW janë përzier që atëherë. Pavarësisht shprehjes së një interesi për shpërbërjen e programit në vitin 2023, një test i fundit i kryer nga USAF në Guam, në mars 2024, mund të çojë në ringjalljen e tij. USAF gjithashtu filloi programin HCAM (Raketë lundrimi e sulmit hipersonik) në 2022.

Kina

Kina ka kryer një sërë testesh të suksesshme të DF-17, një raketë balistike me rreze të mesme veprimi, e krijuar posaçërisht për të lëshuar HGV, me një rreze prej afërsisht 1000 deri në 1500 milje. DF-41 ICBM është testuar dhe mund të modifikohet për të mbajtur një HGV konvencionale ose bërthamore.

DF-ZF HGV, me një distancë prej rreth 1,200 milje, është testuar të paktën nëntë herë që nga viti 2014 dhe thuhet se është hedhur në fushë në 2020.

Sipas zyrtarëve të mbrojtjes amerikane, Kina testoi me sukses Starry-Sky 2, një prototip automjeti hipersonik me aftësi bërthamore, në gusht 2018. Ndryshe nga DF-ZF, "Starry Sky-2" është një "luhatës" që përdor fluturimin me energji pas nisjes dhe nxjerr ngritjen nga valët e veta tronditëse. Sipas disa raporteve, "Starry Sky-2" mund të jetë funksional deri në vitin 2025.

Rusia

Avangard është një HGV i lëshuar nga një ICBM, duke i dhënë asaj një "gamë efektivisht të pakufizuar". Thuhet se është në gjendje të mbajë një kokë bërthamore dhe sipas burimeve ruse të lajmeve, ajo hyri në detyrë luftarake në dhjetor 2019.

Rusia po punon gjithashtu në 3M22 "Tsirkon", e cila është një raketë lundrimi hipersonike e lëshuar nga anija, me një rreze maksimale prej rreth 625 milje. Thuhet se u vendos në Projektin 22350 Admiral i Flotës së Bashkimit Sovjetik Gorshkov në janar 2023.

Për më tepër, Rusia ka vendosur tashmë "Kinzhal" në Ukrainë, një raketë balistike manovruese e lëshuar nga ajri i modifikuar nga raketa "Iskander". Mediat ruse pretendojnë se "Kinzhal" ka një shpejtësi maksimale prej 10 Mach, me një rreze veprimi deri në 1200 milje, së bashku me aftësinë për të mbajtur një kokë bërthamore.

India

"BrahMos Aerospace" është duke punuar në raketën BrahMos-II, e cila është krijuar sipas modelit rus 3M22 "Tsirkon". Megjithatë, projekti ka hasur disa vonesa, me kohën e pritshme të vendosjes që tani parashikohet të jetë rreth vitit 2028. Paralelisht me këtë, Organizata e Kërkimit dhe Zhvillimit të Mbrojtjes (DRDO) ka punuar në Automjetet Demonstruese të Teknologjisë Hipersonike (HSTDV) që nga viti 2008, i cili përdor scramjet për të arritur një lartësi deri në 20 km, me shpejtësi që arrin 6 Mach. HSTDV u testua për herë të parë me sukses në qershor 2019. Kjo u pasua nga një demonstrim tjetër i suksesshëm në shtator 2020, deri në një lartësi prej 30 km me shpejtësi deri në Mach 6. Testi i fundit u krye më 27 janar 2023. India është vendi i katërt pas Rusisë, SHBA-së dhe Kinës që demonstroi aftësi hipersonike.

Edhe pse ka raporte se "Agni-5" mund të jetë një HGV, DRDO ka mohuar aftësi të tilla. Për më tepër, ndërsa raketat "Shaurya" dhe "Sagarika" mund të arrijnë shpejtësi hipersonike, karakteristikat e tyre gjithëpërfshirëse janë më shumë si raketa balistike dhe ato nuk bëjnë pjesë në kategorinë e armëve hipersonike.

Testi i fundit u krye më 27 janar 2023. India është vendi i katërt pas Rusisë, SHBA-së dhe Kinës që demonstroi aftësi hipersonike. Në shkurt 2024, IIT Kanpur inauguroi objektin e parë të testimit hipersonik të Indisë, i cili posedon një platformë testimi për raketat e lundrimit me shpejtësi deri në 10 km/s. Ai u financua nga Departamenti i Shkencës dhe Teknologjisë dhe Bordi i Kërkimit dhe Zhvillimit Aeronautik nën DRDO dhe do të mundësojë simulime të kushteve hipersonike për projektet e ardhshme të hapësirës

dhe mbrojtjes, siç është programi "BrahMos-II".

Nevoja për parandalimin hipersonik

Siç u diskutua më parë, fakti që armët hipersonike janë jashtëzakonisht të vështira për t'u gjurmuar dhe për t'u kapur nga sistemet ekzistuese të mbrojtjes është ajo që i bën ato një formë të re veçanërisht të rrezikshme të armatimit. SHBA-ja ka zhvilluar anije "Aegis" të pajisura me aftësinë e terminalit me bazë deti (SBT), e cila mund të përfshijë disa kërcënime hipersonike në pjesën e fundit të rrugës së fluturimit të raketës, ajo që njihet si faza terminale. "Aegis" SBT është e vetmja mbrojtje aktive për t'iu kundërvënë kërcënimeve të raketave hipersonike për momentin.

Agjencia Amerikane e Zhvillimit të Hapësirës (SDA) po punon në një konstelacion të Shtresës Gjurmuese, e cila parashikohet si një rrjet global sensorësh që synojnë të veprojnë si një mburojë mbrojtëse kundër raketave balistike dhe hipersonike. Misioni i sigurisë kombëtare i Agjencisë së Mbrojtjes së Raketave (MDA), i caktuar USSF-124, përfshin gjashtë satelitë të krijuar për të gjurmuar raketat hipersonike. Katër prej tyre janë për Shtresën Ndjekëse të SDA-së, ndërsa dy të tjera janë për programin e vetë MDA-së me sensorin e hapësirës së gjurmimit hipersonik dhe balistik (HBTSS), i cili është nisur së fundmi. Sensorët HBTSS janë krijuar për të mbajtur gjurmët me besnikëri të lartë të kërcënimeve dhe për të siguruar të dhënat për raketat interceptuese që do të përpiqeshin t'i rrëzonin ato. Si shtresa përcjellëse ashtu edhe HBTSS janë pjesë të një arkitekture të planifikuar të mbrojtjes nga raketat me shumë shtresa. Teknologjia e kontrollit të zjarrit që HBTSS po kërkon të demonstrojë është e nevojshme për përgjimin e armëve hipersonike. Sensorët HBTSS janë krijuar për të mbajtur gjurmët me besnikëri të lartë të kërcënimeve dhe për të siguruar të dhënat për raketat interceptuese që do të përpiqeshin t'i rrëzonin ato.

Kur bëhet fjalë për Indinë, ndërsa ndërmarrja e projekteve BrahMos-II dhe HSTDV janë padyshim hapa të mirëpritur në zhvillimin e aftësive të saj hipersonike, një urgjencë e tillë nuk është treguar në fushën e mbrojtjes hipersonike. DRDO ka përfunduar fazën 1 të programit të saj të mbrojtjes nga raketat balistike me bazë tokësore (BMD) dhe aktualisht është duke punuar në fazën 2. Në prill 2023, DRDO dhe Marina Indiane kryen gjithashtu me sukses provën e një rakete interceptuese me bazë deti.

Armët hipersonike janë gati të luajnë një rol dominues në luftërat e ardhshme, falë shpejtësisë dhe manovrueshmërisë së tyre, gjë që i bën ato veçanërisht të vështira për t'u zbuluar, për të mos përmendur aftësinë e tyre për të mbajtur koka bërthamore. Duke pasur parasysh kërcënimin e vazhdueshëm që paraqet Kina dhe aftësitë e saj në rritje në zhvillimin e armëve hipersonike, India duhet të përshpejtojë përpjekjet e saj jo vetëm në armët hipersonike, por edhe parandalimin. Do të ishte e kujdesshme që DRDO të përfshijë mbrojtjen hipersonike në programin e saj BMD. Organizata Indiane e Kërkimit Hapësinor (ISRO) mund të shërbejë gjithashtu si një kandidat i mundshëm për zhvillimin e sensorëve të bazuar në hapësirë, të cilët potencialisht mund të zhvillohen përgjatë linjave të projektit të vazhdueshëm të SDA të SHBA-së në këtë fushë.

Prof. Asoc. Dr. BERNARD ZOTAJ

Gruaja shqiptare luftoi me guxim për të drejtat e saj

Karakteristikë e Ushtrisë Nacionalçlirimtare është se në radhët e saj pati edhe mjaft gra e vajza që u ngritën në përgjegjësi të ndryshme politike e ushtarake. Kjo nuk ishte diçka e rastit, por rezultat, në radhë të parë, i energjive të pashterura luftarake, i talenteve dhe cilësive të larta drejtuese që ato treguan në luftë e sipër, dhe i rolit të saj për të zgjidhur në tërësi problemet e kuadrit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, duke vlerësuar drejt e në kohë, aftësitë e çdo luftëtari partizan, pavarësisht nga seksi. Kjo theu një koncept tjetër të vjetër frenues e të gabuar, se gruaja gjoja nuk mund të luftojë me armë në dorë, të mohonte aq më tepër aftësitë e saj për të marrë përsipër detyra udhëheqëse në ushtri. Një numër i konsiderueshëm grash dhe vajzash partizane u bënë skuadërkomandante, komandante apo zëvendëskomandante, komisare apo zëvendëskomisare, përgjegjëse të rinisë në formacionet e ndryshme, si në kompani, në batalion, në brigadë etj. Rol të rëndësishëm kanë luajtur dhe gratë e vajzat që u ngritën me përgjegjësi në seksionet politike të brigadave dhe divizioneve të Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Si organizuese dhe drejtuese të punës ushtarake në të gjitha hallkat dhe format e saj, punuan me frymë të lartë luftarake dhe ndërgjegje ushtarake.

Ishin mbi 6.000 gra dhe vajza që dolën në këtë luftë, e dhanë kontributin e tyre për çlirimin e vendit. Ato thyen mjaft koncepte dhe u radhitën përkrah burrave në këtë epope, duke dhënë dhe jetën për çlirimin e vendit. Ato flakën tej zakonet dhe thyen tabutë e kohës, duke u bërë shembull frymëzimi në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare. Një fakt me domethënie botërore është se në këtë luftë u ekzekutuan në litar apo u dogjën nga nazifashistët gjatë Luftës së Dytë Botërore, heroinat shqiptare: Bule Naipi, Persefoni Kokëdhima, Hibe Palikuqi, Fato Berberi dhe Liri Gero.

Luftëtare, partizane dhe drejtuese në rreshtat e Ushtrisë Nacionalçlirimtare

Në kohën kur vendi ynë u pushtua nga fashistët italianë, në prillin e vitit 1939, së bashku me grupet e rezistencës morën pjesë dhe gratë shqiptare. Në ballë të gruas shqiptare u afirmuan intelektuale, por dhe mjaft gra të thjeshta në qytet e fshat, duke bërë qëndresë në forma nga me të ndryshmet.

Gratë dhe vajzat ishin qëndrestare të vijës së parë

Qendra të rëndësishme të luftës ishin qytetet e mëdha të vendit, ku një rol luajtën shkollat në të cilat mësonin mjaft vajza.

Kështu, instituti femëror në Tiranë u bë vatër e rezistencës kundër fashizmit. Të gjithë e kemi parë filmin artistik “Vajzat me kordele të kuqe”, ku i bëhet jehonë pjesëmarrjes masive të tyre në këtë luftë që sapo kishte nisur të organizohej në vendin tonë. Studentet brenda institutit ndërmerrnin veprime të tilla si: nuk nderonin në mënyrë fashiste, grisnin flamurin italian, thyenin fotografitë e Duçes etj.. Në qytete e fshatra të Shqipërisë, format e qëndresës prej gruas ishin të ndryshme. Kështu, gjimnazistet e Shkodrës morën pjesë aktive në demonstratën e madhe antifashiste të organizuar më 28 nëntor 1940. Kurse në Tiranë, studentet e institutit femëror prishën mbledhjen në përkujtim të marshimit fashist mbi Romë, të cilën e kthyen në një demonstratë në rrugët e Tiranës. Shumë prej tyre u përjashtuan nga shkolla e institute. Midis vajzave të përjashtuara ishte dhe heroina Margarita Tutulani.

Gruaja me prezencën e saj po luante një rol të rëndësishëm dhe me dinjitet e me vlera u rreshtua edhe ajo në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare. Fillimisht për të rritur numrin e grave e të vajzave në këtë lëvizje u organizuan bërthamë të vogla të gruas. Gra e vajza intelektuale me autoritet e nisën punën e tyre në lagje e fshatra, duke formuar grupe të cilat shpërndanin trakte e komunikata të ndryshme për luftë. Këto mjekonin aktivistë e partizanë të plagosur në aksionet e njësiteve dhe të çetave partizane, dhe shtëpitë e tyre u bënë strehë e u kthyen në vatra të rëndësishme të lëvizjes. Shumë gra në qytete bënë punë me shkollat, ku krijuan grupe dhe celula edukative, në të cilat kryheshin aktivitete, diskutohej, lexoheshin komunikata dhe këndoheshin këngë patriotike.

Në këtë lëvizje, e cila po merrte përmasa, u bashkuan gra të profesioneve të ndryshme si infermiere, mësuese, shtëpiake etj... Femra shqiptare, duke qenë shtyllë në familje, filloi të propagandonte luftën kundër pushtuesve. Ato punonin dhe shfrytëzonin festat tradicionale, merrnin pjesë në ekskursione e grumbullime masive, mbledheshin dhe diskutonin për luftën, gatuanin dhe jepnin ndihma materiale etj... Vajzat në shkolla përdorën si mjet propagandues edhe teatrin, ku shfaqnin jetën, përpijekjet dhe luftën e tyre që bënin gratë në familje e kudo. Të gjitha këto forma, po bënin efekt të madh në popull dhe vet gruaja po fitonte vendin e saj në shoqëri dhe po e ndryshonte konceptin e gabuar që kishin shqiptarët në përgjithësi për të.

Gratë e Kavajës, në prill 1942, të mbuluara me çarçaf e

GRUAJA ME PREZENCËN E SAJ PO LUANTE NJË ROL TË RËNDËSISHËM DHE ME DINJITET E ME VLERA U RRESHTUA EDHE AJO NË LUFTËN ANTIFASHISTE NACIONALÇLIRIMTARE. FILLIMISHT PËR TË RRRITUR NUMRIN E GRAVE E TË VAJZAVE NË KËTË LËVIZJE U ORGANIZUAN BËRTHAMË TË VOGLA TË GRUAS. GRA E VAJZA INTELEKTUALE ME AUTORITET E NISËN PUNËN E TYRE NË LAGJE E FSHATRA, DUKE FORMUAR GRUPE TË CILAT SHPËRNDANIN TRAKTE E KOMUNIKATA TË NDRYSHME PËR LUFTË.

perçe dolën bashkë me burrat e me të rinjtë në demonstratë për të kërkuar bukë. Ndërsa në Elbasan, më 8 gusht 1942, mjaft vajza morën pjesë në demonstratën e bukës. Haxhire Myzyri e Aleksandra Mano goditën majorin e xhandarmërisë fashiste. Një nga demonstratat më të përgjakshme ishte ajo në qytetin e Korçës, ku mbetën të vrarë 59 persona dhe u plagosën 93 të tjerë, shumica e tyre ishin gra.

Organizata e gruas antifashiste ishte masive
Gratë dhe vajzat nuk munguan në frontin e madh të luftës që u krijua kundër pushtuesve. Ato krijuan organizatën e tyre të gruas. Organizata e tyre i vuri vetes si qëllim pjesëmarrjen e saj në luftë, të ishte sa më e organizuar dhe në të ardhmen të merrte pjesë aktive në drejtimin e vendit. U krijua organizata Bashkimi i Gruas Antifashiste Shqiptare. Në të gjitha qytetet dhe krahinat u ngritën këshillat e grave antifashiste. Në Konferencën e Dytë Nacionalçlirimtare të mbajtur në Labinot të Elbasanit, nga 4-9 shtator 1943, mori pjesë dhe një delegacion i gruas shqiptare që përfaqësohej nga Ollga Plumbi, Ela Gjikonidi dhe Nexhmije Xhuglini. Delegacioni i grave kërkoi në këtë mbledhje që Organizata e Gruas të njihej dhe të bëhej pjesë e Frontit Nacionalçlirimtar. Kështu gruaja me plot dinjitet u rreshtua në LANÇ të popullit shqiptar.

Në të gjithë vendin gruaja u përfshi masivisht në luftë. Organizata e gruas krijoi këshillat e saj dhe ato filluan nga zbatimi i detyrave dhe qëllimit që i kishin caktuar vetes në këtë luftë. Mjaft gra humbën jetën në krye të punëve që u ishin ngarkuar nga këshillat e tyre. Kështu Esma Dervishin, anëtare e këshillit në Karbunarë, e vranë se shkonte në mal me ushqime, ndërsa Saretë Gabaj nga Smokthina, u kap nga nazistët dhe u torturua, ku u dogj e gjallë, sepse nuk dha informacion për partizanët.

Organizata filloi punën në çdo krahinë dhe në terren, ku dhe kishte nevojë. Gra e vajza të tilla si Bule Naipi, nga Gjirokastra,

e cila vepronte në Libohovë e Konispol, ku organizoi dhe ngriti aktive me gra dhe grupe edukative. Gra të tjera si Qeriba Derri kthehen nga emigracioni dhe bashkohen me lëvizjen antifashiste. Qeribaja ngriti organizatën e gruas në mjaft fshatra të Lumit të Vlorës. Në Operacionin e Dimrit 1944, ajo ndodhej bashkë me partizanët e BrVS, në malet e Çikës. Aty tregoi heroizëm, por u kap nga nazistët dhe burgoset në burgun e Vlorës, ku torturohet barbarisht por informacion armikut nuk i dha e kurrë nuk u dorëzua. Pushkatohet më 4 prill 1944.

Organizata e Gruas shtroi si nevojë të domosdoshme ngritjen e një organi shtypi, i cili do t'i shërbente më mirë çështjes kombëtare. Revista "Gruaja shqiptare" doli në dritë si organ i Bashkimit të Grave Antifashiste të Shqipërisë në korrik të vitit 1943. Si pasojë e kushteve të vështira të luftës, vendi i botimit ndryshonte shpesh për shkak të terrorit që ushtronin fashistët.

Pjesëmarrja e gruas në luftën e armatosur tronditi botëkuptimin borgjez, konceptet dhe paragjykimet mbi rolin dhe pozitën e saj në shoqëri. Ky botëkuptim dhe këto koncepte ishin kultivuar në shekuj. Pjesëmarrja e gruas në luftën e armatosur hodhi tej propagandën fashiste, e cila përpiqej t'i mbante gjallë e t'i ushqente koncepte frenuese. Fakti që gruaja ishte në gjendje të përballonte me sukses të gjitha pengesat e vështirësitë që sillte me vete lufta e armatosur, shkatërronte mitin, sipas të cilit gruaja si "seks i dobët" "ishte e destinuar gjoja vetëm për të lindur e rritur fëmijë, por, aspak e aftë të luftonte si burri, me armë në dorë dhe aq më tepër për luftën partizane", koncept ky i rrënjësor thellë në vetëdijen e shumë njerëzve, si të burrave ashtu dhe të grave.

Gruaja shqiptare në formacionet luftarake
Në LANÇ, një numër i madh grash u rreshtuan në njësitë dhe formacionet e ndryshme të UNÇSH-së. Grave e vajzave iu ngarkuan detyra të rëndësishme si komandante e komisarë, përgjegjëse të rinisë dhe të grave në formacione të ndryshme

si në kompani, në batalion e në brigada sulmuese. Rol të rëndësishëm kanë luajtur gratë që ishin në detyra dhe përgjegjësi në seksionet politike të brigadave e divizioneve sulmuese. Kështu gra të tilla si: Eleni Terezi, Fiqirete Sanxhaktari, Vangjelo Sotiriadhi, Ramize Gjebrea, Urani Prendi, Liri Hakani etj., kanë pasur përgjegjësi në radhët e UNÇSH-së.

Kështu, në mjaft brigada sulmuese, si në BrIS, BrIIS, BrVS, BrXXS, BrXVIIIIS, gratë dhe vajzat që ishin në detyra zinin mbi 30% të numrit të tyre. Në 13 brigada sulmuese, rreth 100 gra e vajza kanë qenë përgjegjëse rinie brigade, batalioni e kompanie, si dhe mbi 47 prej tyre kanë qenë në detyra komisarë e zëvendëskomisarë batalioni e kompanie. Është e rëndësishme të theksojmë se mjaft gra e vajza arsimitarë ishin të lidhura me lëvizjen e dhanë një kontribut të vlefshëm.

Në Kongresin e Parë të Bashkimit të Gruas, në nëntor 1944, u shpalos kontributi dhe heroizmi i treguar nga gratë dhe vajzat shqiptare në luftën kundër pushtuesve nazifashistë dhe bashkëpunëtorëve të tyre. Një pjesëmarrje e tillë e organizuar, nuk ishte vërejtur më parë gjatë historisë tonë. Vajzat dhe gratë shqiptare u bënë shembull frymëzimi për guxim e trimëri, për ndershmëri e pastërti morale e shpirtërore, si dhe për forcimin e marrëdhënieve vëllazërore në radhët e luftëtarëve të lirisë.

Për aktet e larta të trimërisë dhe të vetëmohimit mbi 250 gra dhe vajza ranë dëshmore dhe midis tyre u shpallën Heroina të Popullit: Bule Naipi, Persefoni Kokëdhima, Liri Gero, Margarita Tutulani, Shejnaze Juka, Mine Peza, Hibe Palikuqi, Nimete Progonati, Inajete Dumi, Zonja Çure, Qeriba Derri, Fato Berberi, Qybra Sokoli, Ylbere Belibashi, Shenjnaze Juka, Emine Peza, etj.

Pjesëmarrja e gruas në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare, nuk ishte vetëm kushti vendimtar për çlirimin kombëtar e shoqëror të saj. Në të njëjtën kohë, kjo luftë shërbeu dhe si një shkollë e madhe për emancipimin shpirtëror të gruas shqiptare. Duke marrë pjesë aktive në të gjitha format e luftës e të organizimit, deri në kryengritjen me armë, gruaja shqiptare theu mjaft koncepte e praktika të vjetra dhe afirmoi veten e saj të denjë për një shoqëri të lirë dhe demokratike.

Në sajë të kësaj lufte dhe të përpjekjeve të vijueshme të bëra në këto 80 vjet pas lufte, ajo sot është më tepër e organizuar dhe po zë një vend të merituar në të gjitha shtresat e shoqërisë demokratike shqiptare. Fakt është se gruaja shqiptare sot është pedagoge, deputete, ministre, biznesmene, diplomate, oficerë, police, drejtuese institucionesh etj... Vetë lufta, kuraja dhe përpjekjet e saj në shoqëri e kanë radhitur atë të barabartë me burrat, dhe sot gëzon të drejta të plota, të njohura botërisht dhe të garantuara me ligje e Kushtetutë.

Strategjia e NATO-s për transformimin dixhital

Evolucioni i shpejtë i teknologjive dixhitale ka transformuar thellësisht shoqëritë tona, ekonomitë tona dhe po ka një ndikim të rëndësishëm në luftën moderne. Strategjia e Zbatimit të Transformimit Dixhital të NATO-s do të ndihmojë në adresimin e nevojës për transformim teknologjik dhe kulturor, duke shfrytëzuar të dhënat dhe inteligjencën artificiale për të nxitur këtë transformim dixhital.

Në Samitin e Madridit në vitin 2022, aleatët ranë dakord për nevojën për të forcuar avantazhin teknologjik të NATO-s si një mjet për të forcuar parandalimin dhe mbrojtjen e tyre kolektive. Strategjia do ta drejtojë Aleancën për të shfrytëzuar teknologjinë në mënyrë më efektive, duke e ndihmuar atë të zbusë kundër kërcënimeve, të mbështesë vendimmarrjen dhe përfundimisht të nxisë transformimin. Ai siguron një udhërrëfyes që përshkruan se si, deri në vitin 2030, NATO do të përdorë teknologjitë dixhitale në të gjitha fushat e saj të operacioneve për të nxitur avantazhin e saj teknologjik në ekzekutimin e detyrave të saj kryesore të parandalimit dhe mbrojtjes. Duke udhëhequr zhvillimin e NATO-s në katër fusha të aftësive: njerëzit, procesi, teknologjia dhe të dhënat, përmes linjave të shumta të përpjekjeve, strategjia përcakton rezultatet kryesore në zbatimin e transformimit dixhital.

Strategjia thekson katër rezultate kryesore për Aleancën: Forca në të gjitha fushat – detare, tokësore, ajrore, hapësirë kibernetike dhe hapësirë; Standarde dixhitale të ngritura për të siguruar që NATO të mbetet e qëndrueshme për të ardhmen; Një pamje më e avancuar e të dhënave duke përdorur analitikë në kohë reale; Vendimmarrja e përmirësuar e mbështetur nga shkëmbimi më efektiv i të dhënave.

Strategjia e Zbatimit të Transformimit Dixhital është një iniciativë ndryshimi që kombinon përpjekjet për modernizimin, optimizimin dhe transformimin - në dimensionet e njerëzve, proceseve dhe teknologjisë - për të arritur rezultatet strategjike të mëposhtme: Aleanca e aktivizuar për operacione me shumë domene: Supremacia në fushën e betejës kërkon dominimin e të gjitha fushave, të kombinuara me orkestrimin e aktiviteteve ushtarake, sinkronizimin e aktiviteteve jo ushtarake dhe dhënien e efekteve konvergjente me shpejtësinë e rëndësishme. Realizimi i plotë i Operacioneve me Shumë Domene (MDO), i mundësuar nga një shtyllë dixhitale që lehtëson komandimin dhe kontrollin pa probleme (C2) në të gjitha fushat, do të arrihet nga elementët themelorë të mëposhtëm: Rritja e Ndërgjegjësimit të Situatës, Orkestrimi i Efekteve Operacionale, Përfshirja e Menaxhimit të Riskut dhe Sigurimi i Misionit Dixhital, Adoptimi i Aftësive të Reja, Përmbledhja e të Dhënave, Forcimi i Sigurisë dhe Mbrojtja e të Dhënave. Zbatimi i MDO do të bazohet në përpjekjet e vazhdueshme të planifikimit drejt zbatimit të Konceptit për Parandalimin dhe Mbrojtjen e Zonës Euro-Atlantike (DDA).

Sigurimi i ndërveprimit në të gjitha fushat: Ndërveprueshmëria dixhitale është elementi thelbësor që mundëson transformimin dixhital të NATO-s. Ajo kërkon standarde moderne dhe procese koherente të qeverisjes për të siguruar që aftësitë të mbeten të qëndrueshme, koherente dhe të ndërveprueshme në të gjithë Aleancën, me siguri dhe ndërveprueshmëri të krijuara nga dizajni dhe të bazuara në qasje të besueshme dhe moderne.

Ndërgjegjësimi i përmirësuar i situatës: Transformimi dixhital do të rrisë ndërgjegjësimin e situatës në mbështetje të liderëve politikë dhe ushtarakë për të parashikuar rreziqet dhe për të përshpejtuar reagimin ndaj krizave. Ai do të shfrytëzojë një kombinim të rrjeteve të sensorëve, burimeve të shumta të të dhënave dhe analizave të avancuara për të paraqitur një pamje të konsoliduar me shumë domene në kohë reale.

Konsultimi politik i përmirësuar dhe vendimmarrja e drejtuar nga të dhënat: Vendimmarrja më e shpejtë dhe më e mirë informuar kërkon akses të vazhdueshëm në të dhëna të besueshme të të gjitha fushave (ushtarake dhe politike), shërbime analitike dhe konsultimi të avancuara për të mirën e Aleancës dhe konsultime të zgjeruara dhe proceset e vendimmarrjes, të mbështetura nga një ekosistem i shkëmbimit të të dhënave të Aleancës.

Transformimi Dixhital do të zbatohet nëpërmjet një procesi të vazhdueshëm, të qëndrueshëm, të qeverisur qartë që kërkon mobilizimin e burimeve njerëzore dhe financiare në përpjesëtim me nivelin e ambicisë. Kjo Strategji përfshin sigurinë kibernetike dhe aspektet e mbrojtjes kibernetike në Linjat përkatëse të Përpjekjeve (LoE) dhe i lidh ato me nismat përkatëse të NATO-s dhe Aleatëve. Për të arritur Objektivat e Vizionit të Transformimit Dixhital, janë identifikuar Dorëzimet Strategjike të mëposhtme vendimtare.

Iniciativat Dixhitale të Aleancës: Transformimi Dixhital do të shfrytëzojë Iniciativën e Rrjeteve të Misionit Federativ (FMN)4 për të lidhur dhe sinkronizuar planifikimin dhe zhvillimin e aftësive ndërvepruese ndërmjet Aleatëve, Ndërmarrjes së NATO-s, partnerëve dhe organizatave ndërkombëtare. Transformimi Dixhital paraqet gjithashtu një mundësi për aleatët që tashmë janë vendosur në një rrugë inovacioni për t'i ofruar përvojën dhe zgjidhjet e tyre Aleancës, me krijimin e një forumi ku stafi i NATO-s lehtëson zhvillimin e programeve të bashkëpunimit dypalësh ose shumëkombësh dhe zgjidhjeve kombëtare. mund të ofrohen dhe zgjerohen për të mirën e Aleancës.

Përafrimi i programeve: Ndërmarrja e NATO-s do të punojë drejt harmonizimit dhe përmirësimit të mekanizmave të ndryshëm të ofrimit të aftësive për të përshpejtuar zbatimin e programeve.

Forca punëtore e gatshme për dixhital: Transformimi dixhital,

duke shfrytëzuar përpjekjet e vazhdueshme, do të japë një forcë punëtore të gatshme për dixhital për Ndërmarrjen e NATO-s. Kjo do të ndihmojë në zhvillimin dhe zbatimin e politikave të gatshme për dixhital dhe do të nxisë një kulturë inovacioni në të gjithë Aleancën. Përveç programeve të trajnimit, zhvillimin e një fuqie punëtore të gatshme për dixhital do të përfshijë programe bursash, dërgime dhe shkëmbime ndërmjet aleatëve, NATO-s, sektorit privat dhe akademisë.

Forcat Ushtarake të Gatshme Dixhitale: Një Strukturë moderne dhe efektive e Forcave të NATO-s kërkon aftësi të modernizuara dhe personel të trajnuar, të përgatitur përmes stërvitjeve kombëtare dhe kolektive, të përgatitur për të shfrytëzuar avantazhin e ofruar nga teknologjitë dhe të gatshëm për të vepruar me sukses në skenarët MDO.

Shërbimet e informacionit dhe komunikimit (TIK) për një aleancë të drejtuar nga të dhënat: Rritja e ndërgjegjësimit për situatën, proceset e konsultimit dhe vendimmarrjes kërkon mënyra të reja bashkëpunimi dhe shërbime moderne dhe elastike TIK që mbështesin liderët politikë dhe ushtarakë. Zbatimi i shërbimeve të tilla siguron akses të sigurt në të dhënat e besuara, disponueshmërinë e një mjedisi të vetëm logjik për shfrytëzimin e të dhënave - duke ofruar analitikë të avancuar dhe aftësi të AI-së dhe një arkitekturë të përqendruar të të dhënave që ofron akses të vazhdueshëm në shërbimet e TIK në të gjithë Aleancën.

Qeverisja e përqendruar të të dhënave: NATO duhet të formësojë mjedisin e informacionit për të siguruar integritetin operacional dhe rrjedhën e papenguar dhe elastike të të dhënave që rrjedhin nga burime të ndryshme, por të integruara. Shfrytëzimi i të dhënave kërkon standarde adekuate për menaxhimin e të dhënave, standarde të harmonizuara për ndarjen e të dhënave, dhe duhet të mbrohet dhe udhëhiqet nga një kuadër dhe kontrole të përshtatshme të qeverisjes së të dhënave dhe të shtohet nga menaxhimi i të dhënave, shkenca e të dhënave dhe aftësitë e AI-së.

Korniza e ndërveprueshmërisë dixhitale: Është e nevojshme të përmirësohet qeverisja e aktiviteteve të ndërveprueshmërisë dixhitale aleate për të krijuar marrëdhënie ndër-organizative, për të thjeshtuar proceset që mbështesin shërbimet nga skaji në fund dhe për të siguruar që politikat ekzistuese dhe ato të reja të promovojnë përpjekjet e ndërveprimit. Një qasje e përbashkët do të vendoset për aleatët e gatshëm për të ofruar shërbime TIK, për t'i federuar ato dhe për të adresuar kërkesat e sigurisë, menaxhimit të të dhënave dhe mbrojtjes. Ndërveprueshmëria dixhitale shkon përtej zhvillimit të teknologjive të reja dhe përfshin inovacionin, blerjen, operacionet dhe qëndrueshmërinë e produkteve të vjetra. Zbatimi i një Kornize të Ndërveprimtarisë Dixhitale do të kontribuojë në cilësinë e të dhënave dhe shërbimeve të TIK-ut dhe do të krijojë një mjedis ku aleatët dhe entitetet e Ndërmarrjeve të NATO-s mund të bashkëpunojnë frytshëm dhe të federojnë shërbimet e TIK-ut. Për më tepër, roli i industrisë është thelbësor në formimin e standardeve të nevojshme për promovimin e ndërveprimit të plotë dixhital në të gjithë Aleancën.

Proceset Digital-Ready: Vendosja e proceseve të përshtatshme për qëllimin dhe të shkathët për të përshpejtuar projektimin, blerjen, shpërndarjen dhe funksionimin e Backbone Dixhitale është kritike, së bashku me imperativin për të gjetur një ekuilibër midis kërkesave të inovacionit dhe mekanizmave efikasë të kontrollit. Në përputhje me procedurat ekzistuese, është thelbësore që NATO të ridizajnojë, ose të vazhdojë të reformojë, proceset thelbësore në fusha të tilla si konsultimi politik, planifikimi i operacioneve dhe

aftësive, prokurimi, blerja dhe akreditimi i sigurisë, me ambicien për të pasqyruar kërkesat në zhvillim të sjella në lidhje me tendencat e reja, dhe për të shfrytëzuar zgjidhjet e teknologjisë në zhvillim. Si rezultat, politika, doktrina dhe mënyrat e punës në fusha të shumta do të duhet të përditësohen.

Backbone Dixhitale: Zhvillimi i Backbone Dixhital i NATO-s do të përafrohet me fushat përkatëse të kërkesave kyçe të nismës së NATO-s 2030. Aleanca ka nevojë për sisteme të ndërlidhura të përqendruara në të dhënat, të cilat mund të integrohen lehtësisht dhe në mënyrë të sigurt përtej kufijve të ndryshëm organizativë dhe kombëtarë, në kohë paqeje, si dhe gjatë misioneve dhe operacioneve. Kjo nënkupton që Backbone Dixhitale do të duhet të sigurojë mjetet teknike për të siguruar lidhjen universale dhe transportin e të dhënave jo vetëm nëpër fushat tradicionale të operacioneve (Detare, Tokësore dhe Ajrore), por edhe për domenet e reja të Hapësirës dhe Hapësirës Kibernetike, duke përfshirë Aleatët dhe Partnerët siç përshkruhet në Konceptin e Aleancës për MDO. Backbone dixhital integron aftësitë, lidh sensorët, efektorët dhe vendimmarrësit në të gjithë sferat ushtarake dhe politike, duke nxitur integrimin dhe ndërveprueshmërinë nëpër domene dhe platforma dhe duke mundësuar bashkëpunim të pandërprerë. Ai gjithashtu pret Data Fabric që u mundëson përdoruesve dhe shërbimeve të aksesojnë dhe përpunojnë të dhënat me shpejtësi dhe siguri në çdo nivel. Komponentët kryesorë të Digital Backbone përfshijnë rrjetet e federuara, kompjuterin cloud dhe një dizajn të bazuar në një paradigme të arkitekturës së orientuar nga shërbimi.

Ekosistemi i shkëmbimit të të dhënave të Aleancës: Shkëmbimi i të dhënave është një imperativ për Aleancën që duhet të ndiqet përmes përpjekjeve sistematike. Shkëmbimi i të dhënave të ndërveprueshme për të arritur objektivat e Aleatëve do të bëhet normë dhe një përgjegjësi e përbashkët për Aleatët dhe Ndërmarrjen e NATO-s njësoj. Iniciativat për të shkëmbyer të dhëna me Industrinë Aleate dhe partnerët e kërkimit do të inkurajohen dhe forcohen, sipas rastit. Për të arritur sukses, ndarja e të dhënave duhet të kapërcejë kapononet operacionale dhe të ndërtohet mbi gatishmërinë për të ndarë komunitetet e krijuara dhe të përdorë iniciativa të tilla si Korniza Themelore e të Dhënave të NATO-s. Ai duhet të drejtohet nga përdorimet e synuara të të dhënave që mbështesin politikën dhe strategjitë aleate, duke respektuar Parimet e NATO-s për Përdorimin e Përgjegjshëm të AI-së dhe të dhënave. Në veçanti, është jetike të stimulohet bashkëpunimi për ndarjen e të dhënave të trajnimit për realizimin e shfrytëzimit të të dhënave të Aleancës dhe ambicet e AI-së, për mbështetjen e iniciativave të inovacionit të Aleatëve si DIANA, dhe për forcimin e pozicionit të Aleancës përballë konkurrentëve strategjikë. Si rezultat, do të krijohet një Ekosistem i Shkëmbimit të të Dhënave të Aleancës, ku të dhënat nga Aleatët, Ndërmarrja e NATO-s dhe Industria dhe partnerët kërkimorë, sipas rastit, ndahen, etiketohen, lidhen dhe shfrytëzohen.

Bashkëpunimi me Industrinë dhe Akademinë: NATO do të zgjerojë bashkëpunimin me partnerët nga Industria dhe Akademia dhe do të zhvillojë mekanizma për një bashkëpunim të ndërsjellë pasurues. Duke shfrytëzuar përpjekjet e vazhdueshme, mekanizma të tillë mund të përfshijnë angazhime të koordinuara në nivel stafi me partnerët e industrisë, dhe një kornizë kontratash që mund të adresojë fusha të ndryshme teknologjike, në fusha që variojnë nga shkenca e të dhënave dhe AI-ja deri te kompjuteri kuantik dhe teknologjia hapësinore.

Luiza Gega, kolonelja e FA-së, triumfon pas 42 kilometrave në Maratonën e Tiranës

Për të tetin vit radhazi është mbajtur Maratona e Tiranës, ku morën pjesë në 4 kategori të ndryshme mbi 4200 garues, nga të cilët rrethlmijë të huaj nga 50 vende të ndryshme të botës.

Forcat e Armatosura morën pjesë me 334 efektive ushtarakë në Maratonën e 42 km, ku shkëlqeu kolonelja "Honorifike" Luiza Gega, duke zënë vendin e parë dhe thyer rekordin kombëtar.

Efektivët treguan pasion dhe përkushtim, duke fituar medaljet e pjesëmarrjes. Në garë u përfshi edhe gjeneral brigade, Ylli Pulaj. Një bashkëpunim i shkëlqyer mes Ministrisë së Mbrojtjes, Shtabit të Përgjithshëm të FA-së dhe Bashkisë Tiranë.

Nga 'Sheshi Skënderbej' të parët u nisën kategoritë 21 dhe 42 kilometra, më pas garuesit për 10 kilometra dhe në fund kategoria 'We Too', që përfshin personat me aftësi ndryshe, mesazhet e të cilëve ishin inkurajuese.

Kategoritë 10 dhe 21 kilometra u dominuan nga garuesit të cilët erdhën nga Kenia, ndërsa kolonelja honorifike Luiza Gega triumfoi në kategorinë 42 kilometra për vajza. Atletja vendosi edhe rekord kombëtar me kohën 2 orë, 34 minuta dhe 6 sekonda.

Ajo shprehu emocionet e saj pas përfundimit të garës, duke theksuar se ishte një sfidë e dyfishtë për të, pasi gjatë dy ditëve të fundit kishte kaluar një grip të fortë.

"Kam nisur me frikë, sepse nuk e dija se sa do të arrija të mbaja", - tha Gega. Kur vijnë kilometrat e fundit, trupi pëson një shok. Të vraposh në Tiranë është një kënaqësi më vete. Njerëzit që të urojnë rrugës dhe bëjnë tifo për ty, të japin një forcë që ti nuk mendon se e ke".

Gega, e cila ka marrë pjesë në këtë maratonë për të tetin vit, theksoi rëndësinë e komunitetit që e mbështet atë në aventurat e saj sportive. "Kam njerëz që më mbështesin në atë që bëj. Kjo maratonë është ndryshe nga çdo garë që bëj", - tha ajo.

Pjesëmarrësit dhe tifozët ishin të emocionuar për arritjen e

Luiza Gegës, e cila vazhdon të jetë një model frymëzimi për të rinjtë dhe sportdashësit në Shqipëri. Ky rekord është një tjetër dëshmi e përkushtimit dhe talentit të saj në atletikë.

"Kjo ditë për mua është e veçantë se mora vendin e parë, një lodhje shumë e madhe, arrita t'ia dal me konkurrentë shumë të fortë. Është hera e tretë që marr pjesë dhe hera e tretë që fitoj vendin e parë", - tha Safet Plangaj, fituesi i parë i kategorisë "We Too".

Maratona e Tiranës nuk është vetëm një mundësi për demonstrimin e përgatitjes fizike, por edhe një mënyrë sensibilizimi për jetesë të shëndetshme.

Qendra e Personel Rekrutimit

do të rekrutojë kandidatë
për studime në akademitë
ushtarake të Shteteve të
Bashkuara të Amerikës në:

- *Akademine Ushtarake të
Forcës Ajrore 1 (një) kuotë*

*Afati kohor për dorëzimin
e dokumentacionit pranë
Qendrës së Personel
Rekrutimit është deri më:
06 nëntor 2024*

Për më shumë informacion:
<https://shorturl.at/LZBEI>

